

bomen nieuws

Kwartaalblad van de Bomenstichting - nummer 3 - najaar 1998

Bomen over paddestoelen
In gesprek met Leen Hoogstad
Gemeentelijk boombeleid onder de loep

Iepen voor
Nederland

Nieuwe brochure

'Iepen voor Nederland' is het meest recente overzicht van het bruikbare iepensortiment voor ons land. Meer inhoudelijke informatie is te vinden op bladzijde 11.

Maak f 12,50 (speciale donateursprijs) over op giro 21087755 van de Bomenstichting onvermelding van de titel.

Mr B.M. Visser

Juridisch Raadgever
Natuur, Bos en Landschap

Hessepas 23, 6931 HK Westervoort
telefoon en fax: 08303 - 11062

Voorzienbare schade ??

Daarover hebben wij een duidelijke visie !

Bel voor gratis cursusbrochure: ☎ 026 3117550
N.O.C.B. Boomtechnisch Adviesburo & Beëdigd Taxateur van Bomen

CURSUSOVERZICHT 1998/1999

A. CURSUSLOKATIE ARNHEM

Workshop: 16 en 17 november 1998

- Conditie- en vitaliteitsbeoordeling bomen
- Toepassing en gebruik jaarringanalyses

Cursus: 18 en 19 november 1998

- Boomschade: taxatie en aansprakelijkheid
- Gastdocent Mr B.M. Visser

Cursus: 9 februari 1999

- Boombeleid

Cursus: 10 en 11 februari 1999

- Ondergrondse groeiplaats bij bomen

Voorlichting KBB©: 8 februari 1999

- Kwaliteitsrichtlijnen en besteksvoorwaarden voor de boomverzorging

B. CURSUSSEN "AAN HUIS"

VTA-1 "Veldcursus" datum in overleg

- Visuele boomcontrole en registratie

VTA-2 "Veldcursus" datum in overleg

- Stabiliteitsonderzoek en VTA-methodiek

Joop, het ga je goed!

Dit voorjaar heeft Joop Comijs afscheid genomen van de redactie. Joop is vanaf het begin contactpersoon geweest van de stichting en heeft op allerlei terreinen een grote bijdrage geleverd. De jaren begonnen echter te tellen en dit voorjaar heeft Joop gemeend een punt te moeten zetten achter zijn activiteiten voor de Bomenstichting. Toen de Bomenstichting eind 1980 onder haar donateurs een oproep deed voor het instellen van een groep contactpersonen, was Joop een van de eersten die zich aanmeldde. Hij was de eerste die zijn woonomgeving (Velp) inventariseerde op de aanwezigheid van monumentale bomen en zijn werk heeft tot voorbeeld gediend voor de vele medewerkers die daarna kwamen. In de zomer van 1985 werd Joop Comijs lid van de redactie van Bomennieuws. Zelf verzorgde hij al enige jaren een natuurrubriek in het Velp Weekblad. Het Bomennieuws groeide geleidelijk in omvang en er werd een steeds groter beroep op Joops taalvaardigheid gedaan. Niets was hem te veel en je kon er bij hem van op aan dat je de gecorrigeerde kopij steevast per kerende post terugkreeg. Kenmerkend was daarbij voor Joop dat hij de teksten ontdeed van moeilijke begrippen en onbekende of vreemde woorden. Ik werd ook wel eens moe van zijn stokpaardjes. Hoe vaak ben ik niet op mijn vingers getikt als ik het weer eens over een kastanje had en daarmee de witte paardenkastanje bedoelde. Joops reactie was direct: waar heb je het over? Paardenkastanje of Tamme kastanje? En Valse acacia mocht ik van hem ook niet gebruiken. Hij vond dat een verschrikkelijke naam en gaf de voorkeur aan Robinia. Voor zijn niet aflatende ijver om bomen en de Bomenstichting voor het voetlicht te brengen, ontving hij eind '87 uit handen van Marjan van Elsland de Bomenpersprijs van de Bomenstichting. Intussen zijn we ruim tien jaar verder. Het vorige Bomennieuws verscheen zonder de steun van Joop en ik moet zeggen dat het even wennen was.

De Bomenstichting en de redactie missen hem nu al. Wij hopen van harte dat hij nog jaren zal blijven meeleven met het wel en wee van de Bomenstichting.

Frank Moens

In dit nummer ...

8

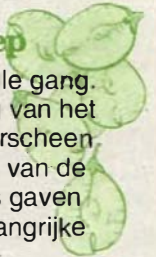
Bomen over paddestoelen

In het najaar tooit de natuur zich met allerlei soorten paddestoelen in een scala van vormen en kleuren. Peter Oei is een fervent liefhebber van deze lagere planten. In zijn artikel beschrijft hij de relatie tussen paddestoelen en bomen en gaat ook in op de onderwerpen eetbaarheid en kweekmethoden.

11

Werken aan het behoud van de iep

Het offensief tegen de iepenziekte is in volle gang. De personeelsbezetting voor de uitvoering van het project is per 1 oktober maximaal en er verscheen een handige brochure over het herkennen van de verschillende soorten iepen. De donateurs gaven door middel van de wervingsactie een belangrijke financiële en morele ondersteuning.

12

Boomverzorging zit nog tussen wal en schip

Leen Hoogstad: boomverzorger, boomtaxateur, docent boomverzorging en directeur van het boomverzorgingsbedrijf Arbori-Arnhem stond aan de wieg van de Kring Praktiserende Boomverzorgers en was jarenlang bestuurslid. Roelie de Weerd sprak met hem in zijn woonplaats Driel.

14

Gemeentelijk boembeleid onder de loep

De Bomenstichting is dit jaar begonnen met een onderzoek naar de wijze waarop bomen beschermd worden door gemeentelijke verordeningen. Dit onderzoek maakt deel uit van een omvangrijk project dat moet leiden tot een advies aan gemeenten welk stelsel van verordeningen de beste waarborg voor bescherming biedt.

En verder in **bomennieuws**

Kappen dwarsbomen:	
Bomen en overlast	4
Bo(o)mbastische beleving	6
De boom in: Klep dicht	7
Stamgasten: Kor Goutbeek	15
Standpunt:	
Evenementen in parken, ja of nee?	17
Bemide bomen: de linde	18
Levende monumenten:	
Opmerkelijke zaken	20
Els Vos verlaat Bomenstichting	21

De lezer schrijft	26
Kort nieuws	27
Boeken	30
Agenda	31
Rijp en Groen	32

Foto op de omslag:
Een prachtig gezicht wanneer aan alle kanten tonderzwammen uit de stam groeien. Maar echt gelukkig moet een boomeigenaar met dit beeld niet zijn, want meestal duidt dit op een ernstige verzwakking van de stam.

Foto: Klinkspoor-archief Bomenstichting

Kappen dwarsbomen

De meest extreme overlast van bomen ondervinden we wanneer een boom op menselijk goed of levende have terecht komt. De Bomenstichting pleit er dan ook vóór dat er goede stabiliteitscontrole plaatsvindt.

Deze boom (foto onder) ging om tijdens een windhoos in september in Deventer. Er vielen gelukkig geen slachtoffers

foto: Deventer Dagblad, Ron Nagtzaam

De Bomenstichting reageert anders wanneer mensen steen en been klagen over last van bloesemblaadjes of vruchten, de bergen bladeren in het najaar en noem maar op.

Ook bomen op of bij de erfscheiding kunnen plotseling een bron van ergenis worden. Zeker als ze plannen in de weg staan.

Moeten we altijd maar toegeven aan de eisen.

De Bomenstichting vindt van niet en kan gelukkig jaarlijks vele mensen ondersteunen in hun strijd voor het behoud van bomen, zoals in Putten (foto op de rechter bladzijde)

foto: Arcadis Heidemij

Bomen en overlast

Edwin Koot

De winter is het enige seizoen dat mensen geen last van bomen hebben. Maar het ongemak begint traditiegetrouw in de lente, met al die bloesemblaadjes en zaadjes. In de zomer werpen ze schaduw op het terras en in het najaar blijf je bladeren vegen. Voor sommige mensen blijven bomen een bron van ellende.

Putten

Je zult maar terugkomen van vakantie. Op de deurmat ligt een brief van een advocaat. Namens de buurman word je gesommeerd binnen twee weken een beuk bij de erfgrans te verwijderen. Bovendien moeten overhangende takken van nog eens drie bomen binnen dezelfde termijn verwijderd worden. In de brief word je met juridische termen en wetsartikelen om de oren geslagen.

Je voelt je bijkans een misdadiger dat je een boom in de tuin hebt staan.

Dit overkomt een inwoner van Putten. De buurman heeft een vergunning gekregen voor het bouwen van een berging. Deze berging kan hij echter niet bouwen, omdat de boom daarvoor in de weg staat. De eigenaar van de beuk wil de boom graag behouden, maar voelt zich met de rug tegen de muur geplaatst door de brief van de advocaat. Hij staat op het punt toe te geven aan de eisen van de buurman. Gelukkig belt hij toch nog even met de Bomenstichting: "Mag de buurman zomaar van mij eisen dat ik die gezonde boom weghaal?" Natuurlijk mag hij dat, maar of u verplicht bent om daaraan te voldoen is een tweede. De hoofdregel in het Burgerlijk Wetboek stelt dat er geen bomen binnen de twee meter van de erfgrans mogen staan. Op deze hoofdregel is echter een groot aantal uitzonderingen van toepassing. In dit geval blijkt de beuk al meer dan twintig jaar op deze plek te staan. Het recht van de buurman om verwijdering te vragen is dan verjaard. U mag de boom dus gewoon laten staan. "Maar dat moet die advocaat toch ook geweten hebben?" Natuurlijk weet hij dat. Maar hij gokt er gewoon op dat u dat niet weet. En dan heeft hij de zaak voor zijn cliënt mooi gewonnen.

Hetzelfde geldt overigens voor het verwijderen van overhangende takken. Uw buurman mag u verzoeken de overhangende takken te verwijderen. Maar dat betekent niet dat de boom bij de erfgrans recht omhoog gesnoeid moet worden. De snoei moet op deskundige wijze gebeuren. Het verwijderen van de halve kroon is niet verantwoord. De boom kan daardoor afsterven. Aan die verwijderingseis hoeft u dus niet te voldoen.

De advocaat van de wederpartij krijgt een pittige brief terug. Daarin wordt fijntjes op de rechten van de boomeigenaar gewezen. Deze brief maakt blijkbaar indruk, want er wordt geen reactie van de wederpartij meer op vernomen.

Amstelveen

Een vergelijkbaar geval speelt zich deze zomer af in Amstelveen. De eigenaar van een berk langs de erfgrans heeft in het verleden op verzoek van de burens regelmatig overhangende takken gesnoeid. Dit heeft niet tot het gewenste resultaat geleid, gezien de aangetekende brief van de burens. Deze burens hebben zelf het Burgerlijk Wetboek er op nageslagen. Daarin hebben ze gevonden dat een eigenaar van een erf niet op

onrechtmatige wijze hinder mag toebrengen aan een naburig erf. Onder de overlast die zij ondervinden, blijken ze te verstaan: het afvallen van takjes, blaadjes en zaadjes alsmede het wegemen van zonlicht in hun tuin. Daarom eisen zij de verwijdering van de berk. Helaas voor deze buren - en gelukkig voor de bomen - wordt dit niet bedoeld met het onrechtmatig hinder toebrengen aan een naburig erf. Een brief van de Bomenstichting helpt de buren wat dit betreft uit de dromen. De mooie berk staat er gelukkig nu nog steeds.

Zaanstad

Ook gemeenten hebben te maken met klachten over bomen. Gelukkig leiden niet alle klachten tot het kappen van bomen. In de meeste gevallen wordt wel degelijk gekeken of de klachten terecht zijn. Maar als die klachten jaar in jaar uit aanhouden, is een ambtenaar natuurlijk ook maar een mens. Om van het "gezeur" af te zijn, is een kapvergunning snel uitgeschreven.

In Wormerveer staan aan de Zaan drie grote platanen. Enige jaren geleden is hier een groot flatgebouw geplaatst. De bomen zijn bewust gespaard met de bouw van deze flat. Na de oplevering komen er verscheidene verzoeken bij de groendienst binnen om deze bomen te verwijderen. Ze belemmeren namelijk het uitzicht op de Zaan. De gemeente Zaanstad legt de bewoners uit dat deze bomen een belangrijke functie vervullen in de groene zone langs het water. De platanen worden dus niet gekapt. De bewoners nemen hier geen genoegen mee en stappen naar de wethouder. In strijd met de adviezen van zijn eigen groendienst besluit hij er persoonlijk voor te zorgen dat de middelste plataan gekapt wordt. Hetgeen dus ook geschiedt.

Zet eens een boom op

Met deze leus werft de Open Werkgroep Griftpark in Utrecht gelden voor het planten van grote bomen in het nieuw in te richten park. Utrecht werd jaren geleden opgeschrikt door een enorm gifprobleem. Het Griftpark, aan de rand van het oude centrum, was vroeger het terrein van een gasfabriek. Uit steenkool werd het zogenaamde stadsgas gewonnen en daarvoor waren op het terrein grote opslagplaatsen voor nieuwe en afgewerkte kolen.

Van schoonmaken was geen sprake

Na de komst van het aardgas werd de fabriek afgebroken en op het terrein werd een park aangelegd. Begin jaren tachtig werd de verontreiniging van het complex bekend.

De verontreiniging in het Griftpark was dermate grootschalig dat van afgraven van de verontreinigde grond geen sprake kon zijn. Er is gekozen voor het isoleren van de grond en het grondwater van de omgeving. Bovenop de 'gifbelt' is een schone 'leeflaag' aangebracht. De sanering verkeert nu in een fase waarin een nieuw park aangelegd kan gaan worden. De inrichtingsplannen voorzien in een ruime hoeveelheid bomen, maar deze bestaan voornamelijk uit jonge aanplant van circa 2 jaar. De werkgroep wil met haar actie de aanschaf van grotere exemplaren realiseren, zodat het park op kortere termijn al enig aanzien heeft.

Boomkaars

Gemiddeld kost het f 50,- om een klein boompje te vervangen voor een groter exemplaar van ongeveer 2,5 meter. Mensen die minimaal f 25,- bijdragen ontvangen een certificaat; bij f 50,- of meer ontvangt men bovendien een speciaal ontworpen BoomKaars.

Inlichtingen over de Grote Bomen Actie Griftpark worden verstrekt door Heleen, van het Wijkmilieupunt, telefoon 030-2722888 (van 12.00-17.00 uur).

Frank Moens

Griftpark in Utrecht. De stand van de inzamelingsactie voor het grote bomenproject wordt in de 'thermometer' weergegeven. foto: Edwin Koot

Bo(o)mbastische beleving

Bas Visser en Jef Bogers

B'98

**Hij dwingt respect af bij zijn onderdanen: .....
His Majesty! Het gras van de buren is altijd
groener. Ditmaal het groen van eikenbladeren
bij onze buren aan de andere kant van het
Kanaal.**

Als ware boomfanaten konden we het niet laten; we móésten deze schoonheid gaan bewonderen. Dat bleek niet al te gemakkelijk; we hadden slechts een boek van Pakenham (1996) als leidraad. Niemand in de nabije omgeving wist van het bestaan van de reuzeneik (*Quercus robur*) af. Zelfs niet de, doorgaans hoopgevende, oude mannetjes op bankjes langs de weg. Maar de bibliothecaris in Kent bracht uitkomst. Vergezeld van een kaartje gingen we op zoek naar Fredville Park, nabij Nonington. Het parkachtige landschap op zich was al een ware verzameling van reuzen. Het leek of God her en der op de heuvel met wat zoekels had gegooid. Het vee graasde er ongegeneerd tussendoor. Diverse, kolossale beuken, eiken, tamme kastanjes (met prachtige kankers) ontnamen regelmatig op verrukkelijke wijze het uitzicht.

Onze 'Boom der Bomen' bleek zich op het private gedeelte van een particulier landgoed te bevinden. De eigenaar zat cricket te kijken op tv. Iets wat we nauwelijks konden verdragen, want als wij zo'n groen monument in de achtertuin hadden staan, zag het ons vermoedelijk elke dag groen voor de ogen. De tuin wekte een verwaarloosde indruk. Zo waren enorme hulsten verstrengeld geraakt in bosschages met taxussen. Er lagen omgewaaide zomereiken met stamdoorsneden van enkele meters slordig gedrapeerd op de bodem. Een enorme onderbreking in het kronendak veroorzakend.

Zo stond ook onze 'schat aan het einde van de regenboog' enigszins verdrongen tussen de beplanting. Maar hij mag er zijn! Met z'n achten konden we juist onze vingertoppen sluiten in een kring rond de stam. Volgens de boeken een omtrek van 12,1 meter. Er wordt gespeculeerd dat dit de grootste zomereik van West-Europa zou zijn. Voor de statistici onder ons nog wat aanvullende, respect-afdwingende data: een hoogte van 24 meter en een diameter van 3,83 meter. Voor een majesteit is deze knoeperd dus nogal pompeus uitgevallen. De leeftijd is onbekend, maar de overleveringen wijzen in ieder geval 20 adellijke generaties uit.

We moeten een half uur op onze rug onder de boom hebben gelegen, turend in het bladerdak. En inderdaad: het zag ons groen voor de ogen. We keken een duizelingwekkende groene diepte in, hoewel deze zich in de hemel bevond, want het licht gonsde door het gebladerte. Alles was vervuld en omgeven van eikenblad. We werden opgenomen in de gewelven van een statige kathedraal. Zelfs de diverse oorlogen zijn er niet in geslaagd de status van deze eerbiedwaardige verschijning ook maar enigszins aan te tasten. De boom ziet er nog vitaal uit, hoewel de onderstam is ingerot tot 9 meter hoogte. Het wortelstelsel is nog geheel in tact en kan heerlijk ademen door het grasdek dat de boom omringt. Je moest oppassen dat je niet in het gat viel, want de boom zou je geheel opnemen in haar verloren ouderdom. Van binnen duisternis en mystiek. Aan de buitenzijde een ware muur van hout, waar een grillige eikenschorsstructuur op gepleisterd was.

De dikke eik in Fredvillepark, nabij Nonington (Engeland) heeft een omtrek van meer dan twaalf meter.

*foto: Bas Visser
tekening: Jef Bogers
literatuurbronnen:
Thomas Pakenham -
Meetings with remarkable
trees - Phoenix Illustrated,
London, 1996
Jeroen Pater - In de ban
van levende monumenten -
Bomennieuws, Utrecht, no.
2, 1996*

Klep dicht

Groenbeleggingsfondsen zijn een gat in de markt. Een slimme zet. Dat 'groen' is een vondst. Groen is synoniem met een beter milieu, meer natuur, een goede gezondheid en een lang leven. Dat willen we allemaal. Of het die groenfondsen echt gaat om het groen of alleen om onze poen, dat zou ik niet weten. Overigens heb ik geen liggende gelden. Maar mocht u geïnteresseerd zijn, dan wil ik wel een paar opties op een rij zetten.

"Beleggen in teakhout is in. Doet u dat bij de Ohra dan dient u het milieu, u steunt het Wereld Natuurfonds en wordt zelf ook nog rijk." Volgens hun rendementpolis schijnt dat te komen omdat de bomen op hun plantages in Costa Rica al na twintig jaar rendement hebben, terwijl teakhout van een beetje kwaliteit op andere plantages er toch zeker tachtig jaar overdoen. Echt iets voor snelle jongens.

ATF (Amazon Teak Foundation) rekent ons ook rijk. Voor het luttel bedrag van 26.900 gulden mag u zich eigenaar noemen van een hectare teakbomen in Brazilië. Er is veel belangstelling voor, dus wel snel reageren. Op is op. Ik raad u aan om de kleine lettertjes goed te lezen voordat u zich in het avontuur stort. Want volgens het contract moet u na die investering van de teakstekken in de loop der jaren met meer geld over de brug komen. De plantage wordt namelijk voor u onderhouden. Dat is logisch. U kunt daar moeilijk zelf elk weekend gaan schoffelen. Na pakweg dertig jaar hebt u zo'n slordige 43 duizend gulden geïnvesteerd. Maar dan kunnen uw geldebomen geoogst worden. Er is u een ruime winst voorgespiegeld. Ik heb daar mijn twijfels over. Volgens mij zijn dan de appels rot.

In de wandelgangen heb ik gehoord dat die plantage in Brazilië volgens een bodemonderzoeker een hele dunne toplaag heeft. Hij verwacht dat al die bomen miezerige scheutjes blijven of dood gaan, want ze staan niet in vruchtbare aarde. Dat wordt dus niks. Ik vrees dat u rood komt te staan als u daar groen belegt. Maar

mondje dicht, u hebt het niet van mij. Ik wil niet gepakt worden op voorinformatie. Misschien is de Postbank iets. Uw Giroblauwe spaarcentjes kunt u Postbankgroen beleggen. Het is een milieuvriendelijke manier om belastingvrij te sparen. Hoe dat precies werkt weet ik niet, want ik heb geen verstand van belasting en beleggen. Maar de ingelegde gelden worden geïnvesteerd in milieuvriendelijke projecten en daar wordt de Vereniging van Natuurmonumenten weer beter van, heb ik begrepen. En u misschien ook. In ieder geval is de rente groen. Is beleggen niks voor u, maar hebt u wel hart voor bomen dan heb ik nog een andere optie. U kunt een boom adopteren. Een soort Fosters Parents Plan, maar dan voor bomen. Het brengt geen geld in het laatje maar het geeft wel een goed gevoel. Wilt u bijvoorbeeld een boom in het tropische regenwoud dan loopt u een Libris Boekhandel binnen. Al voor vijftieng piek bent u een eigenaar van een boom in het Libris Boekhandelswoud in Brazilië. Het klinkt niet logisch, want je zou verwachten dat die bomen gebruikt worden om papier van te maken voor hun boeken. Maar het is een actie van het WTF (World Tree Fund), dus lijkt het allemaal snor te zitten. Bovendien staat op het fraaie Certificaat van eigendom in kleine lettertjes (en vooral de kleine letters zijn belangrijk bij contracten, daar kan ik niet genoeg op hameren): 'Deze boom mag niet gekapt worden'. Alleen het logo van het WTF vind ik een beetje klunzig. Het is net alsof de linker boom is omgezaagd en ter aarde stort. Maar dat zie ik misschien verkeerd.

Zoekt u een boom dichter bij huis (want als je een boom adopteert wil je hem ook wel eens knuffelen), dan kan dat. Er staan een kleine 2000 Friese bomen op een adoptielijst. Bejaarde bomen die om aandacht smeken. Ze staan in het Rijsterbos, het Katlijker Schar en Park Ollterterp. Die natuurgebieden zijn eigendom van 'It Fryske Gea'. Voor een tientje per jaar mag u een boom de uwe noemen. Dat komt voor een beetje boom al gauw neer op honderd gulden of meer. Maar dan hebt u ook wat. Een begripvolle beuk of een noeste eik om tegen aan te praten, uit te huielen of om te betasten. Meer kan ook niet, want u mag hem niet aantasten. Dat staat in de kleine lettertjes, dus goed opletten. Over een Friese boom heb ik diep nagedacht. Ik ken het Rijsterbos en zijn omgeving heel goed. Al die bomen heb ik al jaren in mijn hart gesloten. Maar adopteer ze rustig, want ik ben ruimhartig. Ik wil de liefde voor die bomen graag met u delen. Bomen zijn mij lief. Elk jaar kreeg ik een volwassen boom, helemaal gratis en voor niks door mijn brievenbus. Maar dié boom wilde ik niet. Die boom was ongewenst en toch werd me elk jaar weer een boom opgedrongen. Hij viel in snippers op mijn deurmat. Het liep de spuigaten uit en ik werd het zat. Al jaren zit er nu een sticker op de klep van mijn brievenbus. Dat scheelt. Voor ongevraagde reclame gaat die klep niet meer open. Voor de vervuiling van die vijf miljoen Nederlandse brievenbussen worden elk jaar vijf miljoen bomen omgezaagd. Dat is een kaalslag. Als u in bomen wilt investeren, dan is dit project misschien zo gek nog niet. U hoeft geen inleggeld te betalen. U hoeft geen kleine lettertjes te lezen. En er is gegarandeerd rendement. Het lijkt mij een gezonde optie, maar hou wel uw klep dicht.

Roelie de Weerd

COLOMNA

Bomen over paddenstoelen

Peter Oei

Peter Oei toont fluweelpootjes. In Azië kweekt men de paddestoel in flessen; in Nederland komen ze algemeen voor op o.a. houtstobben.

Peter Oei, is voorzitter Stichting ECO Consult (Spore).

foto's zijn van de schrijver, tenzij anders is vermeld.

Als bomen konden praten over paddestoelen, zouden ze een heel genuanceerd verhaal vertellen. Lang niet elke paddestoel op een boom doet kwaad; veel paddestoelen die rond een boom te vinden zijn, bevorderen juist de groei van die boom. Ze zorgen ook in droge tijden voor voldoende aanvoer van water. Deze zogenaamde mycorrhizavormers brengen met hun fijnvertakte netwerk zouten en voedingsstoffen op een efficiënte manier naar de wortels. Nuttig of schadelijk: in elke groep zijn uitstekend eetbare paddestoelen te vinden. Maar mag je die overal gewoon plukken? Is kweken geen beter alternatief?

Wie onder een microscoop naar de cellen van planten en zwammen kijkt, ziet veel overeenkomsten. De celwanden zijn stevig en er zitten een of meer kernen in elke cel. Toch is er één groot verschil: planten bezitten bladgroen en kunnen daarmee zonlicht omzetten in suikers. Zwammen kunnen dat niet en moeten hun energie dus ergens anders vandaan halen. Dit belangrijke verschil betekent dat zwammen een heel andere plaats in het ecologische systeem innemen.

Ecologie:

samenleven, parasiteren of afval verteren

In de literatuur maken auteurs vaak een onderscheid tussen drie ecologische functies:

- het verteren van dood organisch materiaal (saprofieten);
- samenleven met een partner (bijvoorbeeld een boom) met wederzijds voordeel (mycorrhiza);
- ten koste van een ander levend wezen energie onttrekken (parasieten).

De werkelijkheid is complexer. Mycorrhizapaddenstoelen blijken ook organisch materiaal te kunnen afbreken of in bepaalde levensstadia te parasiteren. Saprofieten tasten soms ook levende weefsels van planten aan. Toch is het voor de begripsvorming goed om de indeling in drie groepen te handhaven. Overigens komen in elke groep zowel giftige als eetbare paddestoelen voor.

saprofieten

In de natuur komen saprofieten ondermeer voor op dode bladeren, stengels, dode takken, boomstronken en uitwerpselen van dieren. Sommige saprofieten zijn in staat complexe verbindingen (zoals het lignine in hout) af te breken. Na die afbraak zijn de mineralen die waren ingesloten in de voedingsbodem, weer voor andere organismen toegankelijk. Saprofieten kunnen op afgestorven takken van bomen voorkomen zonder dat ze enige schade aan de boom toebrengen.

mycorrhiza

Uitgebreid onderzoek toont aan dat 70-80% van de planten mycorrhiza vormt. Letterlijk betekent mycor = schimmel en rhiza = wortel. Bij de worteltopjes van de plant bevindt zich het mycelium van de mycorrhizapartner. Een deel daarvan dringt door tot in de wortel zelf, een ander deel explooreert de omgeving van de wortel en voorziet deze op een efficiënte manier van water en zouten. De boom heeft verder voordeel van de mycorrhizazwam doordat deze parasitaire schimmels afweert. Bovendien verlaagt de zwam het suikergehalte in de wortels, waardoor deze minder vatbaar is voor ziektes.

De Berkenzwam is een parasiet, waarvan de zwamvlok pas vruchtlichamen vormt als de berk is afgestorven.

Wat zijn paddestoelen?

Paddenstoelen zijn de met het blote oog waarneembare vruchtlichamen van de hogere zwammen. Zwam is een verzamelwoord voor zowel lagere schimmels als paddestoelen; in de praktijk wordt vaak de naam van het vruchtlichaam (de paddestoel) gebruikt om de soort aan te duiden. Wie dus spreekt van Fluweelpootje, duidt daarmee niet alleen de paddestoel aan maar ook de zwamvlok (het mycelium) waaruit de paddestoel voortkomt.

Euwenlang zijn paddestoelen in verband gebracht met de duivel; hun duistere voortplantingscyclus en onzichtbare levenswijze waren daar de oorzaak van. Het verband tussen paddestoelen, hun minuscule sporen en het ondergrondse vlechtwerk van zwamdraden is pas eind vorige eeuw ontdekt.

Niet alle mycorrhizazwammen vormen paddestoelen: de zogenaamde endomycorrhiza vormt geen paddestoelen, maar ondergrondse structuren om sporen te produceren. Bij verreweg de meeste bomen komt ectomycorrhiza voor; een uitzondering daarop vormen de iep en paardenkastanje.

De bekende boleten, cantharellen, Russula's en truffels behoren alle tot de zogenaamde ectomycorrhizapaddestoelen.

Vanwege de populariteit van met name cantharellen en de hoge prijzen voor truffels is er veel onderzoek gedaan naar de kweekbaarheid van mycorrhizapaddestoelen. Voor de meest prijzige paddestoelen (de Japanse Matsutake en de truffel) vindt een soort semi-natuurlijke teelt plaats.

Jonge zaailingen worden daartoe geënt met mycelium van de paddestoel en op een geschikte plaats uitgeplant. Na enkele jaren verschijnen de gewenste paddestoelen.

In Nederland is nog nauwelijks ervaring opgedaan met dit soort extensieve teelttechnieken.

parasieten

Anders dan bij de mycorrhizasoorten onttrekken de parasieten meer energie aan hun gastheer dan ze voordeel terugleveren. Parasitaire zwam-

men kunnen op tal van organismen voorkomen: op planten (meeldauw, roest), op vissen ('stip') en zelfs op mensen. Bekende parasitaire paddestoelen zijn de Rupsendoder, die van insecten leeft, en de Honingzwam, een bekende (en uitstekend eetbare) parasiet van bomen. De Paarse korstzwam zorgt bijvoorbeeld voor de bekende loodglansziekte in boomgaarden.

In principe profiteert de parasiet alleen; hij onttrekt voedsel aan de gastheer wat in een aantal gevallen de dood tot gevolg heeft. De Bomenstichting heeft in 1997 een boekje uitgegeven dat uitgebreid ingaat op deze materie: *Houtrot in bomen*.

Plukken of laten staan?

Sommige paddestoelen die op of naast bomen voorkomen, zijn zeer gewilde culinaire specialiteiten. In Oost-Europa en landen als Italië en Frankrijk is het zoeken van wilde paddestoelen een favoriete tijdsbesteding. Aangezien paddestoelen alleen de vruchtlichamen zijn van het eigenlijke organisme, de zwamvlok, heeft het plukken van de paddestoel weinig effect op die zwamvlok. Dat is ook bevestigd uit jarenlang onderzoek, waarbij steeds alle paddestoelen werden geplukt. Na 10 jaar was er geen teruggang merkbaar. Ook voor het ontstaan van nieuwe zwamvlokken hoeft het plukken van paddestoelen niet slecht te zijn. Ten eerste omdat veel soorten al vanaf een jong stadium sporen loslaten; ten tweede omdat de beperkende factor voor het ontstaan van nieuwe zwamvlokken vooral bepaald wordt door een geschikte omgeving (sporen zijn toch wel in de lucht aanwezig). Vanuit natuurbe-

Koken met paddestoelen

Oesterzwammen met feta in bladerdeeg

Ingrediënten:
500 gram oesterzwammen,
200 gram feta,
1 ui, roomboter,
peper en zout, peterselie, meel,
1 pakje met 10 velletjes bladerdeeg

Bak de oesterzwammen in de roomboter op een groot vuur in een koekepan tot ze gaar zijn (circa 5 minuten). Bind het vocht met een beetje meel. Voeg peterselie, peper en zout naar smaak toe. Snij de feta in blokjes van circa 1 cm en meng ze door de oesterzwammen nadat deze van het vuur zijn gehaald. Leg op elk vel bladerdeeg wat van het mengsel en vouw de vier punten naar binnen, tegen elkaar aan. In een voorverwarmde oven (225 C) zijn de 'pleurottes en croutes' in circa 25 minuten gaar.

Shiitake met paprika en cashewnoten

Ingrediënten:
20 gram gedroogde of
150 gram verse shiitake,
150 gram cashewnoten,
1 groene en 1 rode paprika, zoete sojasaus, peper en zout, roomboter.

Snij de paprika en de shiitake in even grote reepjes (de stelen van de shiitake extra klein snijden). Roerbak ze in een hete wok met boter gedurende maximaal 5 minuten, zodat de paprika nog een beetje stevig is. Voeg twee eetlepels sojasaus toe en zet het vuur laag. Breng op smaak met peper en zout. Cashewnoten erdoor mengen en onmiddellijk serveren.

foto hiernaast:
De Gesteelde lakzwam is een zwakteparasiet en kan ook gekweekt worden op gesteriliseerd zaagsel

Een doorsnee door een stam; waar het wit is groeit de zwamvlok van de shiitake

foto onder:
Het boren van gaten in houtstammen voor de shiitake teelt

schermingsoogpunt is er geen reden om het plukken van paddestoelen te verbieden. Een ander argument is dat andere recreanten niet kunnen genieten van de schoonheid van de paddestoelen als ze allemaal geplukt zijn. Alleen een zeer beperkt aantal soorten zijn eetbaar en de 'houdbaarheid' van die soorten is in de natuur beperkt tot maximaal een week. Het gemis voor andere recreanten is daarmee zeer beperkt. Gaat het echter om bijzonder zeldzame soorten of een locatie waar veel mensen langskomen, dan is het beter de paddestoelen te laten staan. Een voorbeeld daarvan is de prachtige Pruikzwam, die elk jaar op een beuk in het Arboretum van Wageningen voorkomt. Naast de ethische aspecten zijn er ook wettelijke aspecten: op terreinen van Staatsbosbeheer is het bijvoorbeeld verboden planten uit te graven en materiaal uit het bos mee te nemen. Verschillende boswachters delen bekeuringen uit aan plukkers van paddestoelen.

Kweken van paddestoelen

Wie vindt dat je in de natuur niet moet plukken, kan proberen ze zelf te kweken. Met de mycorrhizasoorten is dat bijzonder moeilijk, maar saprofieten als oesterzwam, fluweelpootje en de exotische shiitake laten zich uitstekend op houtstammen kweken. Vooral eiken-, berken- en beukenhout zijn hiervoor geschikt. De kweker boort gaatjes in de stammen en slaat daar houtpluggen in, die volledig zijn gekoloniseerd met de zwamvlok van de gewenste paddestoel. De zwamvlok door-groeit het hout en geeft bij de juiste weersomstandigheden een zogenaamde vlucht paddestoelen. Bij shiitake zijn drie tot vier vluchten per jaar mogelijk over een totale periode van zes jaar. De oogst is ongeveer 25% van het gewicht van de geënte stammetjes. Voor fluweelpootjes zijn achtergebleven stobben van loofhout ideaal. Wie al binnen twee maanden zijn zelfgeeelde paddestoelen wil oogsten, moet het eens proberen met oesterzammen op stro. Het recept is eenvoudig: neem een baal stro en bevochtig deze langdurig. De baal neemt twee keer zijn gewicht aan water op en weegt nu 60 kilo. Stop duimgrote stukjes broed op regelmatige afstanden in de baal en wikkel de baal strak in plastic om uitdrogen te voorkomen. Prik een paar gaten in het plastic; hierdoor kan de zwamvlok ademen en op deze plaats zullen de eerste paddestoelen naar buiten groeien. Eet smakelijk!

Door de strooisellaag te verwijderen (plaggen) neemt het aantal mycorrhizapaddestoelen snel weer toe. Helaas is dat effect vanwege de stikstofdepositie vanuit de atmosfeer maar tijdelijk.

foto: Peter Jan Keizer

Meer weten over paddestoelen?

Paddestoelentoren het Rondeel

(024) 378 92 06

(SOM Onderwijs- en milieuprojecten)

In een middeleeuwse vestingtoren in het Kronenburgerpark te Nijmegen is elk najaar een expositie over paddestoelen te zien. In de

De Pruikezwam is een zwakteparasiet op oude beuken; in het Arboretum van Wageningen groeien elk jaar fraaie exemplaren hoog in de boom

kelder worden meer dan 10 verschillende soorten paddestoelen gekweekt.

De stichting organiseert in samenwerking met Spore speciale paddestoelenkweekcursussen.

Spore

(024) 322 90 76

Paddestoelenbroed voor particulieren (strobroed van Zomer-, Winteroesterzwam en Stropharia, deuveelbroed voor houtstammen voor Shiitake, Fluweelpootjes en Oesterzammen). Verder kunt u hier gedroogde paddestoelen (onder andere cantharellen, eekhoornjesbrood en hoorn des overvloeds) bestellen.

Nederlandse Mycologische Vereniging

Ledenadministratie: Mevr. M.J. Dam,

Hooischelf 13, 6581 SL MALDEN,

(024) 358 2421

Deze vereniging heeft als doel de beoefening van de mycologie in de ruimste zin des woords te bevorderen. In voor- en najaar organiseert zij excursies door het gehele land voor serieus geïnteresseerden en geeft een eigen blad uit. In elke provincie is een consul beschikbaar voor vragen op mycologisch gebied. Nieuwe leden ontvangen een informatieboekje over paddestoelen en het blad en kunnen deelnemen aan de verenigingsactiviteiten.

Houtrot in Bomen en

Bomen & paddestoelen

Beide titels zijn publicaties van de Bomenstichting.

Houtrot in bomen behandelt de 36 meest voorkomende houtparasitaire schimmels in ons land. De folder 'Bomen & paddestoelen' geeft informatie over het nut van paddestoelen voor bomen.

Houtrot in Bomen kost f 27,50 en 'Bomen & paddestoelen' f 3,50 (bedragen incl. porto).

U kunt de publicaties bestellen door het bedrag over te maken op de postbankrekening van de Bomenstichting (2108755) o.v.v. de titel.

Werken aan het behoud van de iep

Opbrengst iependubbeltjes

Dank aan onze donateurs

In juni vroegen we u ons financieel te helpen in de strijd tegen de iepenziekte. Weliswaar heeft het ministerie van Landbouw, Visserij en Natuurbeheer subsidie gegeven en krijgen we ook geld via het injecteren van iepen, toch komen we nog flink tekort, vooral als het gaat om de inzet van menskracht. Vandaar onze oproep aan de donateurs, waar weer zeer genereus op werd gereageerd door mensen en organisaties. De bijdragen variëren van f 2,50 tot f 1.000,- en komen nog steeds binnen. Begin september was de totale opbrengst f 40.000,-!! bijdragen aan de uitvoering van een proefproject. In de komende twee jaar wordt bekeken of een landelijke campagne afdoende kan zijn. Voor dit offensief hebben Natuurbeschermingsorganisaties, bedrijfsleven en overheidsinstellingen de handen ineen geslagen. In Bomennieuws nummer twee van dit jaar besteedden we daaraan reeds de nodige aandacht en ook in de toekomst krijgt u daar zeker meer over te lezen. We hopen dat de dubbeltjes nog een tijdje blijven binnendwarrelen, zodat we tenslotte in de buurt van f 50.000,- uitkomen. Als u de acceptgiro nog hebt liggen, houden we ons nog steeds zeer aanbevolen voor uw gift. U kunt natuurlijk ook gebruikmaken van andere overschrijvingsmethoden. Wilt u de reden van de betaling 'iepenactie' erbij vermelden. Ons gironummer is 2108755. En aan alle goede gevers tot nu toe: hartelijk dank!

Marjan van Elsland

San van der Molen in dienst van de Bomenstichting

Per 1 oktober is drs. San van der Molen aangesteld bij de Bomenstichting. Voor het IepenBeraad zal zij de in- en externe communicatie en de P.R. gaan verzorgen.

De iepenziekte is voor haar bekend gebied. Als student biologie was ze betrokken bij het onderzoek naar resistentie tegen de ziekte. Na haar studie verrichtte San van der Molen onderzoek naar wortelproblemen bij iepen.

In haar vorige functie was zij werkzaam bij de Stichting Nederlandse Plantentuinen waar zij enige jaren heeft gewerkt aan het opzetten en uitvoeren van publieksbeleid en fondsenwerving.

Iepen voor Nederland

Iepen zijn prachtige bomen, goed bestand tegen het zeeklimaat, maar helaas niet tegen de iepenziekte. Toch moeten we proberen de boomsoort te behouden voor stad en landschap.

Iepenliefhebbers Hans Kaljee en Peter van der Fluit, beiden beroepsmatig werkzaam met iepen in en om Amsterdam, hebben het initiatief genomen om een brochure over de herkenning van het iepensortiment samen te stellen. De aanleiding hiervoor is dat veel iepeneigenaren die kampen met ziekte van de bomen, vaak niet weten met welke soort of kloon ze te maken hebben. Wanneer door ziekte bomen uitvallen, kan met behulp van de brochure de juiste soort worden vastgesteld zodat eventueel de juiste soort weer kan worden ingeplant. In totaal zijn de 16 meest voorkomende iepensoorten en -variëteiten uitvoerig besproken. Detailfoto's van tak, knop, zaad en blad maken de herkenning van de soort, ook in de winter, goed mogelijk. Een uitvoerige determinatie-abel, opgesteld door ir. Hans Heijbroek, iepenkenners bij uitstek, moet ertoe bijdragen dat vrijwel alle in Nederland voorkomende iepensoorten op naam gebracht kunnen worden. Een algemeen hoofdstuk gaat onder andere in op het nut van de iep, het herkennen van de ziekte en de aanbevolen maatregelen na constatering ervan.

'Iepen voor Nederland' is in samenwerking met 'Tuin & Landschap', het vakblad voor de groenvoorziening, uitgegeven. De brochure was onderdeel van het tijdschrift dat 24 september jl. verscheen. Speciaal voor verdere verspreiding heeft de Bomenstichting/IepenBeraad een extra oplage laten maken. 'Iepen voor Nederland' zal ondermeer deel uitmaken van het propagandamateriaal voor het bestrijden van de iepenziekte.

Bestellen

De brochure (24 bladzijden, 21x28 cm) is volledig in kleur uitgevoerd. Donateurs betalen f 12,50 (inclusief verzendkosten), anderen kunnen de brochure voor f 15,- in huis krijgen. Wanneer u het gewenste bedrag, onder vermelding van de titel, overmaakt op postbankrekening 2108755 van de Bomenstichting te Utrecht, sturen we u de brochure per omgaande toe.

Frank Moens

NIEUWE BROCHURE

Boomverzorging zit n

Leen Hoogstad pleit voor erkenningsregel boomverzorgers

Roelie de Weerd

Leen Hoogstad is boomverzorgers en beëdigd boomtaxateur. Hij is medeoprichter van de KPB (Kring Praktiserende Boomverzorgers). Hij geeft voorlichting en advies en hij levert klim- en verankeringsmaterialen. Bovendien geeft hij cursussen in boomverzorging en klimtechnieken. In Driel heeft hij zijn eigen boomverzorgingsbedrijf 'Arbori-Arnhem'. Kortom, een veelzijdige man in het boomverzorgingsvak.

Op een van de zeldzame, zonnige julidagen zocht ik Leen Hoogstad op. Zijn huis ligt middenin de boomgaarden van de Betuwe en gaat schuil ach-

foto: H. Eeuwes

ter een enorme notenboom. Een prachtexemplaar. "Ik moet er niet aan denken dat er iets aan die boom zou mankeren. Die boom hoort gewoon bij het huis", zegt Leen. Notenbomen liggen hem na aan het hart, zoals ook de Japanse notenboom, Ginkgo biloba, die een van zijn lievelingsbomen is. Op zo'n mooie dag ga je niet binnen zitten en ons gesprek vond plaats in de achtertuin. Het gespetter van kinderen in een badje naast het huis, een kukelende haan en kakelende kippen waren een landelijke achtergrondmuziek. Zijn vrouw Marjon, die meewerkt in het bedrijf, bracht koffie en kwam af en toe langs met de mobiele telefoon. Het werk lag niet stil op deze zomermiddag. Leen Hoogstad heeft zeven mensen in vaste dienst en die moeten aan het werk gehouden worden. Arbori-Arnhem werkt voor gemeenten en provincies, Rijkswaterstaat, de Provinciale Waterstaat en landgoedeigenaren.

Kring Praktiserende Boomverzorgers

Jaren terug had men het over boomchirurgie. Een indrukwekkend woord voor het oplappen van een boom met ijzeren stangen en cement.

"Daar werd meer kwaad dan goed mee gedaan", aldus Leen Hoogstad. "Boomverzorging is veel breder dan boomchirurgie."

Zo'n 25 jaar geleden was de methode Shigo al uit Amerika overgewaaid. Dus niet meer frezen in bomen, maar gebruik maken van het natuurlijke herstellingsvermogen van de boom. Begin jaren tachtig zette de Praktijkschool in Arnhem cursussen op voor praktijkmensen. De cursisten werden opgeleid om op hun beurt weer cursussen op te zetten in het land. Door die bijeenkomsten ontmoetten de boomverzorgers elkaar regelmatig. Ze wisselden ervaring en kennis uit en spraken over problemen waar ze zelf niet uit kwamen. "Een aantal van hen vroeg zich toen heel kritisch af waar we toch mee bezig waren. Er ontstond de behoefte om er iets aan te doen. En zo werd in 1982 de KPB (Kring Praktiserende Boomverzorgers) opgericht."

De mensen van het eerste uur werden op persoonlijke titel benaderd. Leen Hoogstad was zelf net begonnen met zijn eigen bedrijf onder de naam Arbori-Arnhem. Daarvoor had hij in het boomverzorgingsvak in Engeland gewerkt, omdat daar meer mogelijkheden hielden zich toen nog maar een paar bedrijven met boomverzorging bezig. In Engeland heeft hij ook een specialistenopleiding op het gebied van boomverzorging gevolgd en klimtechnieken geleerd.

g tussen wal en schip

Door uitwisseling van informatie en kennis wilde die groep boomverzorgers het vak boomverzorging op een hoger plan brengen. Daar wordt nog steeds aan gewerkt. Inmiddels heeft de KPB rond de 300 leden.

"Het lidmaatschap van de KPB geeft natuurlijk geen brevet van erkenning. De eerste beste loodgieter kan zich boomverzorger noemen. Er wordt niet gekeken naar de kwaliteit van je werk. Boomverzorgers zitten tussen de wal en het schip. De ene keer worden ze bij de hoveniers gerekend en een andere keer bij de bosbouwers. We zijn geen van beiden. Boomverzorging is een heel apart vakgebied."

Leen Hoogstad zou graag zien dat er een erkenningsregel voor boomverzorgers van de grond kwam. De discussie daarover is al jaren aan de gang, maar op de een of andere manier stuit dat in de groenwereld nog steeds op problemen. Het voordeel van een eigen vakgroep is dat de ontvangen bijdragen dan ook weer aan het boomverzorgingsvak ten goede kunnen komen in de vorm van voorlichting, kennisoverdracht en onderzoek. "De boomverzorging zou dan veel meer omhoog getild worden."

Cursussen

In Engeland heeft Leen Hoogstad klimtechnieken geleerd. Daarom werd hij door de praktijkschool al snel als gastdocent gevraagd. Hij gaf klimdemonstraties en ook demonstratiecursussen in het land. Vanaf dat moment hield hij zich ook met lesgeven bezig. Hij organiseert nu zelf cursussen voor boomverzorgers. Maar ook voor provinciale overheden, met het oog op hun zorgplicht van bomen, zoals beoordeling en vitaliteit van bomen. Leen Hoogstad schreef het boekje 'Werken in Bomen'. "Dat is ontstaan als lesmateriaal. Want dat was er niet, dus heb ik het zelf maar geschreven. Het voorzag toen in de behoefte van mensen die een klimcursus volgden. Nu is er zo veel veranderd aan veilig werken, de eisen aan de materialen, de materiaalkeuzes en de arbeidsomstandigheden, dat het tijd wordt voor een nieuwe uitgave."

Veiligheidseisen

Hoewel hij alles weet van veiligheidseisen is hij zelf ooit ook eens uit een boom gevallen. "Ja, dat kan gebeuren. Dat is al heel lang geleden. Wat er precies gebeurde weet ik niet. Ik weet nog wel dat ik de boom in ben geklommen en dat ik er achterover uitviel. Maar dat heeft met veiligheidseisen niets te maken. Dat ligt aan je-

foto: Roelie de Weerd

zelf. Er zijn meer boomverzorgers door het oog van de naald gekropen."

Dat de Arbeidsinspectie meer aan veiligheid doet vindt hij een goede zaak. Met dit soort gevaarlijke werk moeten er goede veiligheidseisen zijn.

"Als de klimlijn scherp op spanning staat is het heel eenvoudig om dat lijntje door te zagen met de kettingzaag. een pakje boter."

Het verschil met de klimsport is dat lijnen die boomverzorgers gebruiken, met name aftopstropen, daarom een stalen kern hebben. Die kun je niet doorzagen. Als er een onderzoek gedaan zou worden naar het tijdstip waarop ongelukken gebeuren, dan zou de uitkomst volgens Hoogstad zijn dat dat meestal aan het einde van de middag is. "Er treedt vermoeidheid op en er ontstaat een soort blindheid. Je bent er minder alert op of je wel goed gezekerd bent. De meest voorkomende oorzaak van ongelukken is dat de karabijnhaak niet geborgen is. Dan wil je steunen en dan blijkt dat je gaat vliegen en dat je naar beneden dondert. Als je een boom aan het uitkleden bent, zal je ook meer pauzes moeten nemen dan wanneer je een boom aan het snoeien bent. Snoeiwerk is veel ontspannender."

Controleren van bomen

Leen Hoogstad doet voor de Provinciale Waterstaat jaarlijks de bomenschouw. Het bomenbestand wordt beoordeeld op zwakke exemplaren. Dat is een visuele controle. In twijfelgevallen gebruikt hij apparatuur. Apparatuur is een aanvulling op wat je ziet. "Bij een schimmel-aantasting herken je soms het patroon, zodat je meteen weet wat voor schimmel het is. Dan is nader onderzoek niet nodig." Leen had meteen een praktijkvoorbeeld bij de hand ... In de nacht was bij een storm een boom omgewaaid. Het gevolg was drie zwaar gewonden. Hij werd er bij gehaald in zijn functie van boomverzorger/specialist.

"Toen ik er kwam was allés al weggehaald. Er was geen boom, geen stobbe, niks meer. Er was zelfs alweer een jonge beuk op die plaats geplant. Het was in februari. Ik liep op de plek rond,

foto. Roelie de Weerd

schoof met mijn voet door de bladeren en zag het vruchtlichaam van een reuzenzwam. Dan weet ik al genoeg. Die boom had een reuzenzwam-aantasting. Dat meldde ik aan de advocaat. Ik denk dat zo'n gemeente aansprakelijk gesteld kan worden. Hadden ze die boom op een goed tijdstip beoordeeld, dan hadden ze aan de stamvoet van die beuk de vruchtlichamen van de reuzenzwam-aantasting kunnen zien."

Bij een boomverzorger kan er ook wel eens wat fout gaan.

"Ik heb ooit eens een boom helemaal verkeerd ingeschat en die vermorzelde een houten bijkeuken. Daar was die klant niet blij mee. Dat viel dus onder mijn WA-bedrijfsverzekering. Het is ook eens gebeurd dat we aan het snoeien waren boven een schuur en achteraf bleek dat er twee Jaguars in die schuur stonden. Het was wel handig geweest als men ons dat van tevoren had verteld. Dat is toen wel goed gegaan, maar voor hetzelfde geld (!) gaat het fout."

De blik van een boomverzorger

Als je bij de weg bent, kijk je dan met een beroepsmatige blik naar bomen?

"Ik kijk met verschillende petten op naar bomen. Soms denk ik: hoe kom je in zo'n boom naar boven? Of wat is er met die boom aan de hand en wat zou ik er mee doen? Soms let ik op de vorm. Dan zie ik een mooie boom, maar hij staat op die plek helemaal verkeerd. Ik zie ook meteen of een boom schimmelaantasting heeft of houtrot. Wat is beroepsmatig? Ik ben een bomenmens. Ik heb een bedrijf, dus moet ik mensen aan het werk houden en op die manier kijk ik ook naar de bomen."

Kun je op een simpele manier aan een leek een paar vaktermen uitleggen?

Wat is een olifantspoot?

"De naam zegt het al. Dat is een verdikking onder aan de stam. Die is ontstaan door herhaaldelijke mechanische beschadiging van bijvoorbeeld grasmaaimachines. De boom reageert daar op door wondweefsel af te zetten."

En wat is een vorstrichel?

"Dat is een uiterlijk kenmerk van een oude mechanische beschadiging aan een boom van jaren geleden. Als het warmer wordt na extreme vorst dan springt de bast open op de plek van die oude beschadiging. De boom was nog bezig om zich te herstellen van die oude verwondingen en door torsie springt dan de bast open en krijgt lengtescheuren."

Wat is een ongeluksbalk? Hoogstad keek me verbaasd aan, alsof ik hem in de maling nam. Hij grijnsde.

"Een ongeluksbalk? Dat heeft volgens mij met turnen te maken. Weet jij het?"

"Nee. Ik heb die term in een artikel (Groen, 1997, no. 5 van Jitze Kopinga, RdW) over boomverzorging gelezen. Dus dacht ik: dat kan Hoogstad me vast wel uitleggen."

De volgende vraag dan: *Olifantsoren?*

"Dat is het bekende plakoksel. Een beuk heeft dat sterk. Dat zijn twee zware gesteltakken die met elkaar vergroeid zijn. Het gevolg is dat aan de binnenzijde bastvorming plaats vindt. De uiterlijke kenmerken van een plakoksel zijn die olifantsoren."

Tekentafel en praktijk

Praktijkmensen hebben regelmatig kritiek op ontwerpers. Leen Hoogstad vindt dat de fout bij de opleiding ligt. De ontwerper zit vanaf het begin te veel achter zijn tekentafel. Hij ontwerpt op vorm en op kleur en weet veel te weinig van de praktijk. Landschapsarchitecten weten soms ternauwernood hoe hoog en breed een boom wordt. En of een bepaalde boom het goed zal doen op een bepaalde plek. Het komt te vaak voor dat in landschappelijke gebieden de soortkeuze niet in overeenstemming is met de grondsoort en de standplaats.

Voor stedelijke gebieden ligt dat anders. "Daar mag je best zelf de geschikte groeiplaatsomstandigheden scheppen voor een bepaalde soort. Dan voeg je iets toe aan wat er al is. Soms kun je ook beter niets planten. In veel te kleine straten worden toch vaak bomen geplant. Ze staan daar twintig jaar te kwarren, moeten worden weggehaald en dan planten ze toch weer nieuwe. Zoiets komt door het gebrek aan contact tussen de ontwerper en de uitvoerder. Soms komt het neer op een machtsstrijd en daar zijn de bomen niet mee gediend. Je hoopt dat onze kindskinderen nog iets aan bomen hebben die nu worden geplant. Daar doe je het uiteindelijk voor."

Het in bomen krasen van namen, liefdesbetingingen en allerlei andere uitingen waarvan de 'houtsnijder' meent dat ze een eeuwigheidswaarde hebben is reeds een eeuwenoud gebruik. De Bomenstichting keurt dit inkerven af, omdat de schade voor de boom desastreus kan zijn. Kor Goutbeek beschrijft deze familie-traditie. Hij is werkzaam als zelfstandig tekstschrijver voor voornamelijk de groene sector. "Ik draag de Bomenstichting een warm hart toe, omdat bomen mij aan het hart gaan. Bomen zijn niet weg te denken uit ons leven. Mijn ietwat melancholische herfststemming dank ik bijvoorbeeld aan de klinkerweg om de hoek, omzoomd door donkere lindes met lichtgeel blad".

Familiestam en boom

We fietsen op een droge dag in november door een landschap van lanen en landgoederen ten zuiden van de Overijsselse Vecht bij Dalfsen. Het landgoed de Mataram is het doel van m'n vader en mij - mijn opa werkte daar vele jaren als tuinman. We fietsen via de Papenallee, een beukenlaan waar opa ooit onze namen kerfde in de bomen en waar ik vandaag foto's van wil maken. Opa was een markante verschijning met zijn korte, gedrongen lichaam, brede werkhanden, platte, kale schedel en aan de bovenkant iets uitstaande oren. Hij was een echte opa. Het was altijd weer opwindend bij opa en oma te logeren. Hij tekende met me terwijl zijn tongpuntje van concentratie uit z'n mond krulde; hij vouwde bootjes van kranten en projecteerde zelfgemaakte 8-mm filmpjes, waarop je een teddybeer zag skiën. Op de zolder lag mecano, het hoge raam had geen gordijn - vanuit m'n bed uitzicht op de sterrenhemel - en achter de schuifluiken lagen vele jaargangen oude tijdschriften. Over mijn logeerbed, dat sterk doorzakte in het midden, lag een door oma gehaakte, zware sprei. Rond het middageten hing de geur van gebakken spek in huis, terwijl uit de radio het gezang klonk van het Urker mannenkoor.

In de Papenallee kerfde opa ooit de namen van zijn zonen in de beuken en later ook die van zijn kleinkinderen - ieder zijn eigen beuk, op volgorde van geboorte. Mijn vader heeft recent nog de naam van mijn zoon, in 'mijn' beuk bijgesneden. De laan heet Papenallee, omdat hierlangs de katholieke inwoners van Dalfsen naar hun kerk gingen in het buurtschap Hoonhorst, een luchtige roomse enclave in een vrij zwaar calvinistische omgeving.

Hoewel hij niet zwaar op de hand was, had opa's levensovertuiging wel duidelijk calvinistische trekken: hard werken, sober leven, sparen, bescheiden zijn en vooral niet steunen op anderen. In de jaren dat ik als middelbare scholier actief was in het IKV en meehielp busvervoer te regelen vanuit ons dorp naar de demonstratie tegen kruisraketten in Den Haag, botste ik soms op zijn verdomde rechtse rechtlijnigheid, zijn verbittering over 'links' en 'rood'. Maar ook uit die periode heb ik warme herinneringen aan hem: we zitten op een zonovergoten dag achter in zijn grote tuin onder de pruimenbloesem en hij vertelt over zijn vader, die, nog meer dan hijzelf, wel van een geintje hield - en dat in een streng-calvinistische omgeving, waar lol als hoogmoed en ijdelheid werd afgekeurd.

Opa werd begraven op een stralende dag in september: de vogels zongen uit volle borst, de zonnestralen deden alle bloemenkleuren opvlammen, alsof de natuur een laatste groet bracht aan hem, die zijn leven lang zo geboeid was door de vogels, de planten en bovenal de bomen. Naast onze verschillen hadden opa en ik dat tenminste gemeen: onze liefde voor de natuur, speciaal voor bomen. Aan het eind van zijn leven, toen zijn geest na een beroerte niet meer zo scherp was, wist hij tijdens een wandeling - zondag wandeldag! - ineens nog wel een boom op zijn Latijnse naam te brengen: 'Ginkgo biloba'.

De hoge, ranke beukengalerij van de Papenallee roept iets op van de hemelgerichte sfeer van een gotische kathedraal. Terwijl ik onze ingekerfde namen fotografeer - sommige ervan zijn door de vergroeiing van de bast na al die jaren amper meer te lezen - bedenk ik dat het terecht is dat beuken deze laan flankeren. Eiken, die bijvoorbeeld de Rechterense dijk beteugelen, komen hier weliswaar meer voor, maar een eik heeft iets van een calvinist, terwijl de beuk meer rooms aan doet. De donkere eiken ogen ouderwets degelijk en zwaarmoedig. Ze doen me denken aan taaie keuterboeren, die overleven op de schrale grond, in nattigheid, gegeteld door weer en wind. Eiken zijn gegroeefd en getekend, lijken de last te torsen van een tergend traag bestaan. Waar de eik stroef, stram en stoer is, heeft de beuk levendig, licht lover. De beuk is meer als een opgewekte katholiek - het zonlicht lacht door haar bladeren - maar doet ook oppervlakkiger aan, denkt schijnbaar minder diep na.

Wat zou opa nou vinden van de beuk, de eik of een andere boom ... zou hij bomen ook karakters toeschrijven of zou dat te zweverig voor hem zijn? 'De uil zat in de olmen', speelt ineens door mijn hoofd: het lied dat Pierre Kartner - of was het nou Wim Kan? - omvormde tot 'Den Uyl zat in de Olie'. Ja, Den Uyl, dat vond opa ongetwijfeld een knotwilg met ver boven zijn hoofd uitgelopen scheuten, die nodig eens flink gesnoeid moesten worden. Den Uyl had het immers te hoog in zijn bol, die gooide maar lustig zuurverdiend belastinggeld over de balk. Zijn politieke zoon Wim Kok, wiens verschijning op de buis opa in die jaren ook niet verleide tot het formuleren van de mooiste volzinnen, zou mijn grootvader daarin nu zelfs enigszins gelijk geven ... Hij is weliswaar geen calvinist, maar wel zo degelijk als een eik.

Kor Goutbeek

Gemeentelijk boombeleid onder de loep

Edwin Koot

Gemeenten zijn vrij om de bescherming van bomen naar eigen inzicht vorm te geven. Ze moeten zich alleen wel houden aan de boswet. Deze wet geeft aan binnen welke grenzen gemeenten hun eigen beschermingsregels mogen bepalen. Dat betekent dat het beschermingsbeleid plaatselijk heel erg kan verschillen. De ene gemeente ziet toe op strenge handhaving, terwijl dit in andere gemeenten - laten we het netjes zeggen - geen hoge prioriteit heeft. Daardoor zien burgers en natuurbeschermingsorganisaties vaak door de bomen het bos niet meer. Voor de Bomenstichting was dit aanleiding om te onderzoeken wat we bij de gemeenten kunnen verwachten, wanneer bomen in het geding zijn.

Voor de bescherming van bomen is een goed beleid natuurlijk een eerste vereiste. Het merendeel van de gemeenten heeft dit in beleidsnotities vastgelegd. Daarnaast is een goed handavingsinstrument van belang. Want niet iedere plaatselijke kapverordening biedt afdoende bescherming voor de bomen. Tot slot vindt de Bomenstichting het belangrijk dat de inspraak voor burgers en andere belanghebbenden goed is geregeld.

Hoe is de bepaling van de afstand tot de erfgrans?

Goede bescherming bij reconstructiewerkzaamheden?

Actieve bestrijding van iepenziekte?

Enquête naar alle gemeenten

De Bomenstichting onderzoekt momenteel het beleid van gemeenten waar het de bescherming van bomen aangaat. In de lente is een enquête verstuurd naar alle 480 gemeenten in Nederland. De reactie was overweldigend: slechts 75 gemeenten moeten nog reageren. In de enquête zijn vragen gesteld over beleid, bescherming en voorlichting in de gemeente. Zo hebben we een aardig beeld kunnen krijgen van het totaal. Althans op papier. Hoe men in de praktijk omgaat met bomen is vaak een heel ander verhaal. Je kunt een prachtig beschermingsapparaat hebben, maar als je daar niets mee doet, is dat natuurlijk een wassen neus. En andersom is natuurlijk ook mogelijk. In een latere fase van dit project wordt de theorie aan de praktijk getoetst. Uiteindelijk moet dit resulteren in een goed inzicht in het gemeentelijk beleid en mogelijkheden van boombescherming in het algemeen. Wij houden u op de hoogte van de vorderingen in dit project.

Kap- of bomenverordening?

Kroningseik van Wilhelmina gaat plat tijdens 'zomerstorm'

Het Parol 29 augustus 1998

Rechter erkent hartstocht van echte natuurminnaar

ROELFIEN SANT

GRONINGEN - De arrondissementsrechtbank in Groningen heeft een belangrijke uitspraak gedaan voor alle boomliefhebbers. Het ruiken, horen en voelen van bomen is voortaan genoeg om een procedure te kunnen beginnen tegen kap of verplaatsing van bomen.

Tot dusver gold het zogenoemde uitzicht-criterium. De klager moest de boom kunnen zien en als dat niet het geval was, werd een bezwaarschrift zonder meer afgewezen.

De rechtbank heeft onlangs bepaald dat het uitzicht-criterium slechts een hulpmiddel is. Dit betekent dat omwonenden belanghebbende kunnen zijn als redelijkerwijs te verwachten is dat een besluit tot kap of verplaatsing invloed zal hebben op de woon/leefomgeving.

"Dus als je in de buurt van een park woont en de gemeente wil het omploegen moet de rechtbankje bezwaarschrift accepteren. Dat is een heel belangrijke stap," vindt de woordvoerder van de Utrechtse Bomen Stichting.

B. Visser, 'boomjurist', vindt het vooral van groot belang dat de rechter het een aantal keren heeft over het belang van de uitstraling van een park op de omgeving. "Mensen die genieten van de uitstraling van de bomen in het park worden nu als belanghebbende gezien."

Mevrouw Kiki uit Groningen - 'zo noemen ze me hier, zelfs de rechter, en dat wil ik graag zo laten' - kan wel dansen van geluk. Ze heeft na jaren vechten deze doorbraak bewerkstelligd. De rechter heeft haar tot belanghebbende verklaard in verband met de bomen in het Noorderplantsoen even buiten het centrum van de stad.

Ze begon haar gevecht voor behoud van het natuurschoon in het park in 1995. Ondertussen zijn de 129 bomen die ze wilde redden twee jaar geleden gekapt. Daar heeft ze veel geestelijke schade door geleden, zegt ze. Steeds werden haar bezwaarschriften afgewezen omdat haar woning niet pal aan het plantsoen staat en ze er geen direct uitzicht op heeft. Ondertussen ging de procedure tot herindeling van het park

en de kap van de bomen gewoon door. "Bij een volgende rechtszaak kan dat dus niet meer. Ik heb gezorgd voor jurisprudentie".

Haar eerste bezwaarschrift ging over een festival dat in het park werd houden. "Het Noorderzon festival, elf dagen 100.000 mensen op een oppervlakte die kleiner is dan het Vondelpark. Dat redden de meeste bomen niet. Die zaak heb ik verloren; het festival is er nog steeds. Daarna waren het de bomen. Ik heb een bijzondere band met ze. Net als Irene, die van het vorstenhuis, praat ik met ze."

"Eerst werd ik echt voor volslagen idioot uitgemaakt, maar nu vond die rechter het helemaal niet gek. Iedereen kent me in Groningen. Ze noemen me de Boombescherm Vrouw. Destijds heb ik met een heleboel anderen bezwaar gemaakt tegen de kap in ons plantsoen, maar allemaal haakten ze af toen onze protesten werden afgewezen. De Raad van State moet de uitspraak nog bevestigen, maar dat komt wel goed."

HEILOO — De volle eeuw heeft-ie net niet kunnen volmaken. Afgelopen zaterdagavond werd de stevige zuidwester hem fataal. De kroningseik van Wilhelmina. Door hare majesteit hoogstpersoonlijk in de grond geplant op 6 september 1898. In wat ooit het Van Blockhovepark heette, maar wat nu particuliere grond is. Tenminste, dat is één lezing. Een andere, die van Alkmaars boomdeskundige P. Drommel, meldt dat de eik weliswaar ter ere van de kroning op 31 augustus van dat jaar is geplant, maar door veehouder P. Frans.

Volkskrant 26 Augustus 1998

Een op de tien boomsoorten sterft uit

Reuters

GENÈVE

Tien procent van alle boomsoorten op aarde wordt met uitsterven bedreigd door kappen, bosbranden en slecht bosbeheer, zo staat in een dinsdag gepubliceerde studie. "Dit rapport bevestigt onze ergste nachtmerries", zei dr. S. Howard van het Wereld Natuur Fonds.

In het rapport van 650 pagina's worden 8750 soorten behandeld (het aantal boomsoorten wordt geschat op tachtig- tot honderd-duizend) die in gevaar zijn.

Duizend daarvan worden ernstig bedreigd. Van sommige soorten leven nog maar enkele exemplaren.

Het rapport is opgesteld door de World Conservation Monitoring Centre en werd betaald door de Nederlandse regering.

Iepziekte wordt aangepakt met lepenwacht

Het lepenBeraad heeft een plan van aanpak voor iepziektebestrijding in de provincies Groningen, Friesland goedgekeurd. Meerdere maatregelen moeten er uiteindelijk voor zorgen dat de iep niet uit het landschap en het stadsbeeld verdwijnt. Beheerders en beleidsmakers worden in de komende maanden over deze actiepunten geïnformeerd.

Uit het plan van aanpak, dat is opgesteld door Maarten T. de Winter (IBN-DLO), blijkt dat het lepenBeraad een breed draagvlak wil mobiliseren voor het behoud van de iep in Nederland. Het Beraad keert zich vooral tegen de opvatting dat niets doen een vorm van ecologisch beheer zou zijn. Ook de opvatting dat het beheer te duur is, is volgens het lepenBeraad onjuist. Dit is door on-

derzoek van J. Guldemond (IBN-DLO) aangetoond. Voor een goede aanpak is het volgens het lepenBeraad nodig dat alle beheerders in een regio meedoen, zodat de haarden van de iepziekte worden uitgerooid.

Iepenwacht

Daarom is volgens het lepenBeraad van groot belang dat de uitvoerende coördinatie professioneel wordt begeleid. Het is de bedoeling dat gemeenten en andere beheerders een abonnement nemen op de zogeheten Iepenwacht. Beheerders gaan met de Iepenwacht een contract aan voor controle van het iepenbestand en een aantal nader te bepalen in gemeenten die dit beleid ondersteunen, zullen onwillige beheerders op basis van de gemeentelijke Algemene politieverordening worden gedwongen zieke bomen te rooien. Het lepenBeraad

Beheerders willen wel

Beheerders van iepen willen 50 tot 90 procent van het werk uitbesteden aan een organisatie die dat op een goede manier verzorgt. Een grote meerderheid wil een deskundig en daadkrachtig orgaan dat snel kan reageren als er iets aan de hand is en op naleving van de wetgeving toeziet.

Als voorwaarde noemen beheerders een redelijke prijs en de optie het werk deels door eigen personeel te laten uitvoeren. Dit zijn enkele resultaten van een onderzoek dat is uitgevoerd onder 149 beheerders en beherende instanties van iepen. Doel van het onderzoek was om inzicht te krijgen in de haalbaarheid van intensivering van iepenziektebestrijding. Het initiatief van het onderzoek kwam van het lepenBeraad, Arcadis Heidemij Realisatie, DLV en Landschapsbeheer.

zal deze handhaving met (proef)processen ondersteunen. De gezamenlijke aanpak moet tot het terugdringen van de uitval van iepen leiden, die ook dit jaar weer zeer hoog is. Het lepenBeraad hoopt op brede steun, omdat anders de iep snel zal zijn uitgestorven.

Welke bedrijven en organisaties de Iepenwacht gaan vormen, is nog niet exact bekend. Het lepenBeraad is in vergevorderd gesprek met Arcadis Heidemij en DLV. Ook de Plantenziektenkundige Dienst en de VHG zijn bij de gesprekken betrokken.

Rijn en gouwe 02 september 1998

Utrechts Nieuwsbald 28 juli 1998

Bomenstichting ten strijde tegen uitsterven iepen

Van een onzer verslaggevers Utrecht

De in Utrecht gevestigde Bomenstichting heeft 150.000 gulden subsidie van het Rijk gekregen om de bestrijding van de iepziekte in heel Nederland te gaan coördineren. Volgens de stichting is dit dringend nodig omdat deze zo oer-Hollandse boomsoort op het punt staat om uit te sterven.

Van de naar schatting één tot anderhalve miljoen iepen in Nederland, stierven er vorig jaar 60.000 en het jaar daarvoor zo'n 50.000. Terwijl er in 1991 toen de sinds 1920 bestaande iepziekte voor het eerst epidemische vormen aannam 'slechts' 4000 bomen naarde knopjes gingen.

De bomenstichting wijt de explosieve stijging dan ook aan het Rijk die de coördinatie van de iepziektebestrijding in 1991 decentraliseerde naar het niveau van gemeenten en particuliere bosbeheerders. Maar die houden zich volgens de stichting niet aan het enig juiste het recept om de iepziekte te bestrijden: zo snel mogelijk opsporen en rooien van besmette bomen en het inenten van gezonde exemplaren.

De gemeente Utrecht bijvoorbeeld is wel serieus bezig om de ziekte te bestrijden en ruim de getroffen bomen vrijwel direct op Maarsommige particuliere eigenaren, gemeenten en vooral de organisaties Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer in en om Utrecht laten het vaak afweten waardoor de ziekte in deze regio kan blijven voortwoekeren.

Dat particulieren en instanties het vaak laten afweten, heeft volgens de stichting verscheidene oorzaken. Particulieren hebben vaak te weinig kennis van zaken en te weinig middelen. Dat laatste geldt ook voor kleine gemeenten. Die missen vaak de mankracht en het geld om zieke iepen op te sporen en te (laten) behandelen. Bosbeheerders instanties hebben deze praktische redenen niet. Zij gaan vaak uit van de filosofie: dat de natuur zijn gang moet gaan en dat ingrijpen door de mens ongewenst is.

Voor een boomsoort is een uitval-

percentage van één tot anderhalf procent per jaar normaal. Maar voor de iep geldt op dit moment een uitvalpercentage van zo'n vijf procent tot tien procent per jaar. Daarmee zal de boomsoort binnen tien jaar nagenoeg zijn verdwenen in Nederland, waarschuwt Edwin Koot, woordvoerder bij de bomenstichting.

Hij zegt dat de nu verkregen subsidie eigenlijk niet genoeg is om de strijd tegen de iepziekte echt goed aan te kunnen pakken. „Maar we kunnen het ons niet permitteren om niets te doen. De iepziekte breidt zich nog steeds als een olievlek uit. We staan zelfs op het punt dat de ziekte onomkeerbaar wordt.“

Omdat het bij het bestrijden van de iepziekte in late gaat om een achterhoedegevecht tegen de zich razendsnel verspreidende iepspintkever - deze draagt de schimmel met zich mee waaraan de iep te gronde gaat - wil de Bomenstichting nu proberen om enkele grotere gebieden iepziekte-vrij te maken. Anders blijft volgens de stichting de situatie bestaan dat lakse gemeenten besmettingshaarden laten staan en daardoor de strijd van de naburige gemeenten welhaast zinloos maken.

De gebieden waar de Bomenstichting de meeste bereidwilligheid onder gemeenten heeft gevonden liggen in de provincies Noord-Holland, Friesland en Groningen. „De Hollandse iep is de enige boom die goed tegen zouten wind kan. Vandaar dat-ie veel in de kuststreek voorkomt en we hem daar zeker willen proberen te behouden“, aldus Koot. Ook is de iep geliefd omdat deze van oudsher in Nederland voorkomende boom prima in de stad kan leven. aangezien hij weinig ruimte nodig heeft (waardoor hij ook op de Oudegracht gedijt) en tegen een stootje kan. Na een aanrijding herstelt hij hetero snel dan andere boomsoorten. Een lichtpuntje is er echter ook. Nu de gemeente Utrecht dit jaar naast de 386 monumentale iepen voor het eerst alle uit iepen bestaande lanen met het voor 99 procent effectieve middel Dutch-trick heeft ingezet, zijn hier geen nieuwe besmettingen meer geconstateerd.

Tuin & Landschap 16 juli 1998

Nieuwe voorzitter Iepenberaad

Maarten T. de Winter (IBN/DLO) wordt hoogstwaarschijnlijk de nieuwe voorzitter van het Iepenberaad. Hij volgt Marjan van Elsdan op. Deze kondigde tijdens de laatste bijeenkomst van het Iepenberaad haar vertrek aan. De voorzitter van de Bomenstichting vervulde de voorzittersfunctie van het beraad sinds 1992.

Brabants Dagblad 12 september 1998

Blad over blad

Er bestaan allerlei weetjes over boombladeren die minder bekend zijn. De Bomenstichting in Utrecht heeft ze verzameld in de brochure *Bomen & Bladeren*. Daarin komt bijvoorbeeld de paardenkastanje aan bod. De bladeren daarvan worden de laatste weken bruin. Volgens de stichting heeft dit niet te maken met de herfst, maar met een schimmelinfectie. De brochure kost 3,50 gulden. Het bedrag kan worden overgemaakt op giro 2108755.

'Inspraak burgers nodig bij maken lijst te beschermen bomen'

HAZERSWOUDE - Het idee om de regels rond het kappen van bomen te veranderen, is goed gevallen bij de Rijnwoudse politiek. Wel moeten de burgers inspraak krijgen bij het vaststellen van de lijst met beschermenswaardig bomen in de gemeente.

„Als wij van mening zijn dat een bepaalde boom bescherming verdient, is het wel zo normaal dat de eigenaar in ieder geval de gelegenheid krijgt om aan te geven of hij dat ook vindt. En als hij het niet met ons eens is, moet hij argumenten kunnen aanvoeren aan de hand waarvan wellicht een andere beslissing genomen kan worden“, aldus VVD'er Vorenkamp.

In een voorstel aan de verschillende raadscommissies stellen burgemeester en wethouders voor om zo'n 2600 bomen in de gemeente te beschermen. Het doel van deze inventarisatie is het terugdringen van het aantal aanvragen voor een kapvergunning. De afhandeling daarvan kost de gemeente te veel geld en tijd.

In de nieuwe regeling hoeft alleen voor de kap van deze be-

schermenswaardige bomen een vergunning aangevraagd te worden. Alle andere bomen in Rijnwoudse kunnen zonder vergunning gekapt worden.

Behalve aan de inspraak voor de eigenaren van de bomen heeft de politiek ook veel waarde aan het persoonlijk aanschrijven van deze groep. Vorenkamp: „Mensen moeten weten dat ze in het bezit zijn van een door de gemeente beschermenswaardig betitelde boom. Als ze dat niet weten, zouden ze zo maar kunnen besluiten deze te kappen. Zolang wij ze niet persoonlijk op de hoogte stellen, kunnen we deze mensen geen verwijt maken.“

Verder wil de raad dat het college eerst aanvullend advies inwint bij natuurorganisaties als het IVN. „Die kennis mis ik in de notitie. Er is een inventarisatie gemaakt door een stagiaire, maar heeft die alle beschermenswaardige bomen in de gemeente ook gevonden? Medewerkers van natuurorganisaties kennen de bomen in de gemeente en kunnen wellicht nog aanvullend geven“, aldus Vorenkamp.

Telegraaf 20 Augustus 1998

Boze buurt schiet op groenwerker

Van een onzer verslaggevers

AMSTERDAM, donderdag

Een medewerker van een bedrijf uit Boskoop blijkt afgelopen week in Amsterdam te zijn beschoten toen hij bezig was met het snoeien van een kastanjeboom aan de Reguliersgracht in het centrum van Amsterdam.

Buurtbewoners belden de politie met een klacht over het lawaai van de kettingzaag van de man. De omwonenden waren al boos omdat een dag voor een mooie oude Italiaanse populier door het bedrijf was omgezaagd.

„Er zijn agenten bij geweest“, zegt politiewoordvoerder Arie van Zandbergen. „Maar alle kap- en snoeivergunningen waren aanwezig

en dus zijn de agenten weer weggegaan en ging de man verder met snoeien.“

Even daarna werd de medewerker van het snoei- en kapbedrijf op de korrel genomen door iemand met een luchtbuik. „Nadat ik was uitgescholden door de buurtbewoners en de politie weer was weggegaan, voelde ik drie keer een felle pijn in mijn rug“, verklaarde het slachtoffer tegenover de politie.

De man werd naar het ziekenhuis gebracht. „Er zaten geen kogeltjes in zijn rug“, zegt Van Zandbergen. „Maar wel had hij blauwe plekken.“ De schutter heeft waarschijnlijk vanuit een raam in de straat geschoten, maar is nog niet getraceerd.

Onschadelijk populierenpluis

Nieuwe Stadsblad 1 22 juli 1998
Populieren en wilgen laten de komende weken hun zaadpluis los. Bij regenachtig en windstil weer is daar niet veel van te merken. Als de weersomstandigheden gunstig zijn (droog en winderig) kan het pluis kilometers ver weg waaien en zich centimeters dik verzamelen in hoeken en ritches. Dit leidt bij plantsoendienstverlening tot verzoeken de schuldige bomen om te zagen of te snoeien. De overlast duurt hooguit enkele weken en het omzagen van bomen leidt tot veel grote 'overlast'.

Populieren en wilgen maken, net als distels en paardenbloemen, heel licht zaad dat aan een flinke zaadpluis door de wind wordt verspreid. Bij droog en winderig weer kan de lucht de komende weken vol zitten met dat pluis, alsof het sneeuwt. Het meeste zaad kiemt niet, omdat het van onvruchtbare bomen komt. Maar toch zijn er mensen die er last van hebben. Een enkeling is er echt allergisch voor. De meeste mensen zijn voor dit pluis echter net zo 'allergisch' als voor herfstbladeren: het bezorgt ze extra werk. Dus vragen ze om het omzagen van de onschuldige boom zonder daarvan de gevolgen te kunnen overzien.

De Bomenstichting pleit ervoor dit soort verzoeken niet serieus te nemen. De meeste plantsoendienstverleners doe dat ook niet. In de eerste plaats duurt die zogenaamde overlast namelijk hooguit enkele weken, daarna zijn de bomen weer onschuldig en onschadelijk. In de tweede plaats beseffen de meeste mensen niet dat iedere boom, dus ook de populier en wilg, veel stof uit de lucht vangt met zijn bladeren. Dat stof spoelt er bij een regenbui weer af en dan is het filter klaar voor hergebruik. Bomen maken de lucht dus schoon, zolang er bladern aan zitten. Dat weegt ruimschoots op tegen die enkele pluis die met een beetje humor toch wel te verdragen zijn.

Bovendien zijn bomen op veel meer manieren belangrijk voor ons welzijn. Wie daar meer over wil weten kan bij de Bomenstichting de folder 'Bomen & Mensen' bestellen door f 3,50 over te maken op giro 2108755 t.n.v. Bomenstichting Utrecht o.v.v. Bomen en Mensen.

Kapvergunning versus burenrrecht

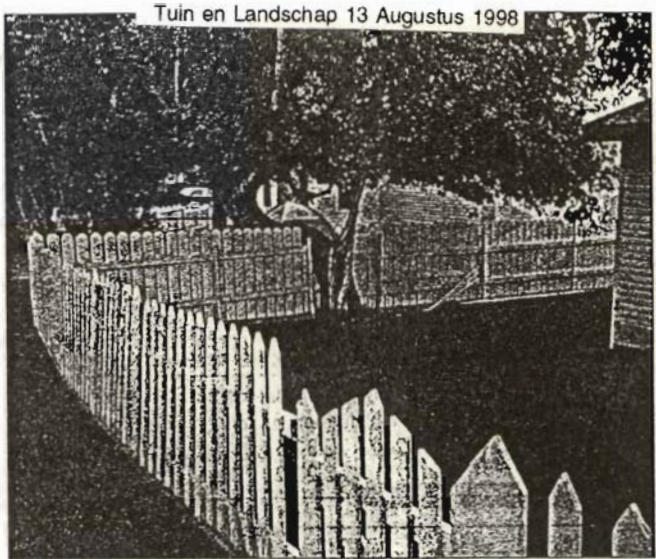
Vaak wordt te makkelijk gedacht over de verhouding tussen de gemeentelijke kapvergunning en het burenrrecht. In de praktijk blijkt dat echter niet altijd zo eenvoudig. Enkele voorbeelden.

Een ambtenaar ziet in het voorbijgaan dat een oude eik wordt omgezaagd. Gevraagd naar zijn kapvergunning toont de eigenaar van de boom een vonnis van de rechtbank in een burenrrecht geschil waarin de hij wordt bevolen de boom nabij de erfgrans te verwijderen op straffe van een dwangsom van f500 voor iedere dag dat hij in gebreke blijft. Zou voor deze eik een kapvergunning bij de gemeente zijn aangevraagd, dan was die zeker geweigerd. Uit het vonnis blijkt dat de advocaat van de eigenaar nauwelijks verweer heeft gevoerd. Navraag over de gemeentelijke kapvergunning hebben eigenaar en advocaat ook niet gedaan.

Dit verhaal klinkt wellicht wat ongeloofwaardig, maar het is even waargebeurd als begrijpelijk. De advocaten die burenrrechtzaken behandelen zijn gespecialiseerd in privaatrecht en weten in het algemeen maar weinig van het publiekrecht waartoe de kapvergunningverlening behoort. Bovendien is de rechter niet verplicht naar de kapvergunning te vragen. De rechter heeft in privaatrechtelijke geschillen een lijdelijke rol, dat wil zeggen dat hij hoort af te wachten wat partijen ter tafel brengen. Enkel daarover gaat het geschil. Wanneer dus geen van de partijen over een kapvergunning spreekt, zal de rechter daar in zijn oordeel over het burenrrecht geen rekening mee houden.

Uiteenlopende procedures

Wat begint als een burenrrecht geschil, wordt soms via een kapvergunning juridisch uitgevochten. Het begint dan met een verzoek tot verwijdering van de boom op grond van artikel 5:42 Burgerlijk Wetboek. De boomei-

genaar verweert zich met het feit dat de gemeente de kapvergunning heeft geweigerd. De wederpartij kaff er dan voor kiezen het burenrrecht voor de privaatrechtelijke kamer van de rechtbank te brengen, of bezwaar aantekenen tegen de kapvergunning bij de gemeentelijke bezwarencommissie met daarna eventueel beroep bij de bestuursrechtelijke kamer of sector van de rechtbank. Omgekeerd gebeurt het ook dat een geschil begint met een kapvergunning, bijvoorbeeld door dat een boze buur onbevoegd een kapvergunning voor een naburige boom aanvraagt.

Gelijktijdige procedures

Ook komt het voor dat publiek- en privaatrechtelijke procedures gelijktijdig worden uitgevochten. Indien deze twee procedures gelijktijdig lopen kunnen ze elkaar juridisch beïnvloeden, hoewel ze formeel volledig los van elkaar staan. Dit betekent dat de 'tactische timing' op zich reeds een belang-

rijk aandachtspunt is: indien de ene rechter of instantie een negatief oordeel over de bomen heeft, kan dat het oordeel van de andere instantie beïnvloeden. In de praktijk blijkt dat indien eerst een burenrrecht heeft bepaald dat een boom weg moet, het daarna zeer moeilijk wordt om de boom alsnog te behouden.

Nog onlangs moest een gemeente dit ervaren. Die had conform haar beleid de kapvergunning voor een oudere, gezonde kastanje geweigerd, hoewel de (privaatrechtelijke) president van de rechtbank reeds een verwijderingsvordering had toegewezen. Daarop volgde een voorlopige voorziening op de kapvergunning bij de (bestuursrechtelijke) president van de rechtbank. Deze laatste wees de kapvergunning alsnog toe, omdat de gemeente kort gezegd te weinig rekening had gehouden met de privaatrechtelijke situatie op grond van de beginselen van zorgvuldige voorbereiding en afweging. Juridisch gezien een zeer merkwaardige uit-

spraak, omdat een gemeente toch slechts bevoegd is besluiten te nemen op grond van het bestuursrecht en niet op grond van het privaatrecht. Gelukkig is de omgekeerde situatie, waarbij de gemeente eerst een kapvergunning weigert en de burenrrechter vervolgens uitspraak moet doen, duidelijker. Uit diverse uitspraken blijkt dat als een gemeente een kapvergunning heeft geweigerd, een burenrrechter de verwijderingsvordering niet meer dan marginaal toetst ofwel meestal afwijst. Als een gemeente een boom wil bewaren is dat dus de juiste volgorde van handelen.

Gooi en Eembode Bussem 27 augustus 1998

Verontruste telefoontjes bij Bomenstichting over onschuldige bladziekte paardekastanje

REGIO - Een onschuldige schimmelziekte, die dit jaar ernstiger optreedt als gevolg van de weersomstandigheden, is de oorzaak van de herfstachtige, bruine kleur die de bladeren van de paardekastanje hebben aangenomen. Dat meldt de Bomenstichting naar aanleiding van vele ongeruste telefoontjes.

De schimmel (*Phyllactica Paviae* of ook wel *Guignardia aesculi* genaamd) veroorzaakt onregelmatige gele, later bruine vlekken op de randen van de bladeren, die bij een ernstige aantasting helemaal

bruin worden en vervroegd afvallen. De bomen lopen in het voorjaar echter weer normaal uit en ondervinden meestal geen nadelige gevolgen van de aantasting. Alleen als een paardekastanje als gevolg van teveel pek of andere ongunstige invloeden een slechte conditie heeft, zal deze bladvlekkenziekte de reserves van de boom nog verder aantasten.

Goede conditie

Bestrijding van de ziekte is niet nodig; het is veel belangrijker dat de bomen een goede conditie hebben. Gunstige groei-omstandigheden en bescherming tegen onder- en bovengronde beschadigingen zorgen daarvoor. Soms worden aangetaste bladeren in de

herfst weggehaald om herbesmetting in het volgende voorjaar te voorkomen. Dit heeft alleen zin, als dat op grote schaal gebeurt, want een boom kan ook besmet worden via de bladeren van een paardekastanje die honderden meters verderop staat. Deze vorm van bestrijding is dus in de praktijk nauwelijks haalbaar. Bovendien is het slecht voor de bomen om jaar in jaar uit blad weg te halen. De bodem verschaalt daardoor, wordt armer en droogt sneller uit. De bladvlekkenziekte, waaronder de paardekastanje momenteel lijden, is nauwelijks schadelijk en hoeft niet bestreden te worden, zo meldt de Bomenstichting. Voor nadere informatie: telefoon 030-2340778.

Bomenstichting over reconstructieplannen Maarsbergseweg:

Ook beuk voor gemeentehuis loopt gevaar

WOUDENBERG - Niet alleen de plataan maar ook de rode beuk voor het gemeentehuis loopt gevaar bij de reconstructie van de Maarsbergseweg. Dit constateert de Bomenstichting.

De VVD en de SGP stelden donderdag in de gemeenteraadsvergadering de perikelen rond de plataan voor het gemeentehuis aan de orde. „Het lijkt er op dat er door wethouder Zandbergen en de heer Huls gestreden wordt om de plataan-trofee. Ik ben bang dat de heer Huls niet correct is behandeld,” aldus de VVD'er G. Schreuder.

De informatie van het college waarin vermeld staat dat het alternatief Huls niet haalbaar is, riep bij de SGP'er F. Mulder geen vragen op. „We hebben er geen 160.000 gulden maar zeker ook geen 350.000 gulden voor over om de plataan te sparen.” De SGP is voor het behoud van de boom, maar het mag niets kosten.

De reactie van het college op het alternatieve plan was voor Will Huls aanleiding een brief te schrijven aan de gemeenteraads-

leden. Hij stelt dat door een ambtenaar een tekening is gemaakt waarop vermeld staat dat dit het alternatief Huls is. „Ik verzeker u dat ik geen toestemming heb gegeven of medewerking heb verleend voor het maken van deze tekening. Deze tekening wijkt sterk af van mijn plan,” aldus Huls. Huls is van plan een formele klacht bij het college in te dienen.

De tekening van de ambtenaar is voorgelegd aan de provincie als zijnde het plan Huls. In tegenstelling tot het ambtelijke plan dat de gemeente 350.000 gulden zou gaan kosten, gaat het in het plan Huls om slechts enkele meters commerciële grond. „Mijn plan serieus nemen, zoals aan wethouder Zandbergen door de commissie ROM is gevraagd, is niet uitgevoerd,” aldus Huls.

Mulder noemde de brief van

Huls zeer onverkwikelijk. „Het gaat niet om de kniekers maar om het spel. De heer Huls is niet correct behandeld. We willen op korte termijn weten hoe deze zaak in elkaar steekt,” aldus Mulder. Hij zag het liefst een onafhankelijke commissie in het leven geroepen. „Het lijkt een hele vervelende zaak te worden,” voegde Mulder er nog aan toe.

Zandbergen wilde niet weten van een onafhankelijke commissie. Hij wees op de commissie Bezwaar- en beroepschriften en de ombudscommissie waar Huls zijn klachten kwijt kan. Hoewel Zandbergen de brief niet kende stelde hij dat de opmerkingen van Huls onjuist waren, zoals de meeste van zijn opmerkingen tot nu toe niet juist zijn geweest. „Ik heb het vermoeden dat de zaak enorm wordt opgeblazen,” aldus Zandbergen, die nog opmerkte dat de rechtszang die Huls kan volgen als de kapvergunning is afgegeven aan hem is uitgelegd.

„De verwijten zijn door ons niet te verifiëren,” merkte Mulder op. „Het lijkt er op dat het college het imago van openheid niet waar kan

maken,” aldus Mulder. Hij waarschuwde Zandbergen dat hij niet de fout moet maken om de geschiedenis in te gaan als de wethouder van de plataan, zoals eerder zijn voorganger dat als wethouder van de rotondes heeft gedaan.

Loco-burgemeester Judith Ravestein vond dat er meer dan genoeg energie -zowel door ambtenaren als college- gestoken is in de plataan. „Ik denk dat de commissie Bezwaar- en beroepschriften heel goed in staat is een afgevoerd oordeel te geven. Als raad moeten we hier niet tussen gaan zitten.”

Rode beuk

Tot nu toe is er met geen woord gerept over de rode beuk voor het gemeentehuis. Volgens Huls loopt deze boom wel degelijk gevaar bij de reconstructie. De Bomenstichting schat de beuk, die in goede conditie verkeert, op 50 jaar. „De beuk kan onder de huidige omstandigheden deze plek nog vele jaren sieren. Voor het handhaven van de beuk is het noodzakelijk dat de huidige groeiplaatsomstan-

digheden niet al te zeer verstoord worden. Hetgeen betekent dat er -mede gezien de boomsoort- geen bouwactiviteiten binnen de kroonprojectie plaats mogen vinden. Indien onverhoopt dit wel gebeurt, dient door een boomdeskundige te worden onderzocht wat het maximale wortel- en kroonvolume is dat deze boom kan missen, zonder dat het voortbestaan van de beuk in gevaar komt,” aldus de Bomenstichting.

Huls wijst er in zijn brief aan de gemeenteraad op dat in het plan van de gemeente de rode beuk tussen drie verhardingen zal worden ingesloten; soms zelfs om minder dan een meter afstand. Het betreft hier de weg van de rotonde, het fietspad en de inrit naar het gemeentehuis. „De rode beuk is veel kwetsbaarder dan de plataan en overleeft dit zeker niet,” aldus Huls.

Al het aan Huls ligt, geeft de raad een onafhankelijk bureau opdracht om de plannen aan te passen, met als uitgangspunt het behoud van de plataan en de rode beuk. „U als vertegenwoordiger van de Woudenbergse bevolking mag 1219 bewoners wel serieus nemen om zo onnodige procedures en claims te voorkomen. Uiteindelijk moeten wij deze claims als burger betalen,” zo besluit Huls zijn brief aan de gemeenteraadsleden.

BOMENSTICHTING VERBAASD OVER LAKSHEID SCHOONHOVEN:

Goudschor Courant 11 september 1998

'Beuk kan elk moment omwaaien'

DOOR PIETER VAN DER LAAN

Schoonhoven - Met enige verbazing heeft de Bomenstichting uit Utrecht kennis genomen van het voornemen van de gemeente Schoonhoven om binnenkort de dertig meter hoge beuk op het Doelenplein te verwijderen.

Boomdeskundige Luc Noordman heeft vorig jaar al geadviseerd de monumentale knoort direct te verwijderen: „Al in 1996 is vastgesteld dat de rode beuk instabiel is geworden door aantasting van de reuzenzwam. Onder de oppervlakte zijn de wortels tot pap vermalen. Bij windkracht negen zou deze beuk best eens kunnen kapseizen: met alle gevolgen van dien. Zo'n windhoos als woensdag in Deventer was fataal geweest.”

Second opinion

De Bomenstichting is een ideële organisatie, die zich tot doel heeft gesteld de natuur zoveel mogelijk te beschermen. Noordman: „Maar als het fout gaat, geven we dat uiteraard ook aan. Een stervende boom, zoals in het centrum van Schoonhoven, komt echt niet meer tot leven. Die moet je weghalen.”

De gemeente Schoonhoven schakelde in '96 deskundigen uit Utrecht in voor een second-

opinion omdat ze de situatie rond de beuk niet vertrouwde. Ambtenaar Marius de Rijk, voormalig hoofd plantsoendienst: „De boom had opeens weinig blad en we troffen dode takken aan. Boven de grond was echter niet veel zichtbaar. Hoe dan ook; het ging om een 150 jaar oude beuk. Die hak je niet zomaar om. Daarom hebben we de Bomenstichting ingeroepen voor inschatting van het probleem.”

Noordman trof de beruchte reuzenzwam aan op het Doelenplein. Het betreft een parasitaire paddestoel die in groene kringen als sluipmoordenaar wordt betiteld. „Op het moment dat een boom tekenen van zwakte gaat vertonen, duikt deze reuzenzwam op. In de natuur zijn paddestoelen in de nabijheid van bomen in de regel tekenen van goede gezondheid. Denk maar eens aan de vliegenschwam en de heksenkring. Die behoren tot de vriendelijke mycorrhiza-familie. Deze paddestoelen leven in symbiose met de bomen. Maar de reuzenzwam, die zo'n dertig à veertig centimeter hoog kan worden, betekent einde oefening.”

De boomdeskundige kan niet aangeven waarom een beuk na een heerlijk leven van 150 jaar opeens het loodje legt. Wel heeft hij gezien dat de gemeente

Schoonhoven enkele jaren terug een muur om het gevaarte heeft gebouwd. Noordman spreekt van een betonnen plantenbak.

„Een beuk is gevoelig en reageert op verandering van het micro-klimaat. Ik zeg niet dat de boom door deze ingreep ziek is geworden, maar bevorderlijk voor de gezondheid was het niet.”

Omarming

Astrid Zwerus, hoofd buitendienst, kan geen verklaring geven voor het uitstel. „We weten inderdaad al enige tijd dat de beuk ten dode is opgeschreven, maar het weghalen ligt nogal gevoelig in Schoonhoven. Het gaat toch al niet zo geweldig met de bomen.”

Of de betonnen omarming een rol heeft gespeeld, kan Zwerus niet beaamen. „Met het oog op de grondwaterspiegel hebben we de boom op een iets hoger niveau geplaatst. Of-ie daardoor te weinig water krijgt, kunnen we niet vaststellen. Mogelijk is de beuk gewoon op. Deze boom is 150 jaar oud en kan tot de categorie hoogbejaard worden gerekend.”

Schoonhoven heeft nog geen datum aangegeven voor de executie van de beuk. De verwachting is dat medio oktober de operatie zal worden voltooid.

Utrechts Nieuwsblad 08 september 1998

Ambtenaar: Vitale eik in fatale conditie

Van een onzer verslaggevers Doorn

Schijn bedriegt volgens de deskundige ambtenaren van de gemeente Doorn. De gewraakte moeraseik op Plein 1923 mag er dan nog wel vitaal uitzien, hij is op sterven na dood. Ambtenaar P. de Jonge vertrouwt volkomen op de uitkomsten van het uitvoerige onderzoek van de Nationale Bomenbank nv uit Bleskensgraaf.

Twee Doornars mochten gisteren hun bezwaar toelichten tijdens een zitting van de commissie bezwaar- en beroepschriften. Opmerkelijk feit was dat Doornaar J. Landzaat, een actievoerder van het eerste uur die de boom behouden wil, niet aanwezig was.

Daarmee kon de gemeente meteen de poten onder de stoelen van beide bezwaarders wegzagen. Beiden hadden immers geen direct algemeen belang bij het behoud van de boom. Landzaat wel, omdat hij een handtekeningactie heeft gehouden. Het algemeen belang kon worden aangetoond door het aantal handtekeningen. Ambtenaar De Jonge stelde, net als de voorzitter van de commissie, dat de kans zeer wel aanwezig is dat beide heren, L. Flipse en W. Kassius, door de commissie niet ontvankelijk worden verklaard. Daarmee zouden ze hun kans om succesvol bezwaar aan te

tekenen tegen de kap van de boom, verloren zien gaan. Doornaar Kassius parcerde die stelling kort en bondig: „Het algemeen belang dat hier wordt gediend is zo algemeen als het wordt gedefinieerd.” Doorn is niet zo'n grote gemeente, volgens Kassius, dat maakt het belang van een individu al snel tot algemeen belang. Flipse had een andere lezing. Het algemeen belang heeft hij de afgelopen weken op straat en in de winkel gehoord. Doorn wil de boom behouden. „Ik denk dat ik dat algemeen belang dien.”

Flipse, specialist op het gebied van plantenziekten, met name bij houtachtigen als bomen, betwijfelt of de plant ziek is. Hij ziet graag dat de Wageningse Universiteit een *second opinion* doet. Dat zou volgens hem ook kunnen worden uitgevoerd door de Utrechtse Bomenstichting. Maar voor een *second opinion* was de bijeenkomst van de commissie gisteren niet belogd. De commissie zal zich moeten buigen over de vraag of het college van burgemeester en wethouders terecht een besluit heeft genomen om de monumentale boom te kappen of niet. Alleen al door het technische aspect dat de bezwaarders waarschijnlijk niet ontvankelijk zullen worden verklaard, is de toekomst van de boom er niet rooskleuriger op geworden. De commissie geeft over enkele weken advies aan Burgemeester en Wethouders.

'We moeten iets aan de grond doen' Dortenaar 27 Augustus 1998

Bomenraadsel Lammenschansweg is na bodemonderzoek opgelost

LEIDEN • AAD RIETVELD

Het raadsel van de jonge aanplant die niet overleefde in de middenberm van de Lammenschansweg is opgelost. Uit onderzoek van bodemonsters is gebleken dat de grond domweg te weinig voeding bevat. Een probleem dat door Groenbeheer snel kan worden opgelost.

Medewerkers van het bureau Bomenbeheer van de gemeente zagen deze zomer, niet voor het eerst, dat de jonge ciken die wa-

ren geplant aan de Lammenschansweg de een na de ander het leven lieten. En omdat het op sommige plekken al voor de tweede of derde keer was dat jonge aanplant doodging werd de bodem onderzocht. „Want het is zonde van de tijd en het werk om steeds nieuwe bomen te planten als ze toch niet aanslaan”, aldus hoofd Bomenbeheer M. van der Ven.

De oplossing van het probleem is eenvoudig, zegt bodemdeskundige J. Klijnstra. „De

weinig organische stoffen in de grond stromen bij het eerste het beste regenbuitje door naar diepere lagen. Vooral jonge bomen met korte wortels krijgen daardoor geen voeding. We moeten dus iets aan de grond doen, dan kunnen we in het najaar weer gaan planten.”

In de bomenrij op de Lammenschansweg zijn de afgelopen jaren grote gaten ontstaan. Van de iepen die er stonden is een groot aantal geveld door de iepziekte

standpunt

Parken, landgoederen, buitenplaatsen en andere groene elementen vormen kennelijk de ideale entourage voor evenementen in alle soorten en maten. Muziekfestivals, tuinbeurzen, braderieën, sportfestijnen enzovoort zijn niet meer weg te denken uit ons leven. Mensen verdienen hun brood met het organiseren van dergelijke evenementen. Eigenaren en beheerders van de terreinen pikken daar een welkom graantje van mee, want het beheren van een park is tegenwoordig een kostbare zaak. En dan zijn er nog de deelnemers (muziekgroepen, exposanten, catering enzovoort) en de bezoekers, die met

vroegd moeten worden gerooid?! We kennen bij de Bomenstichting vele voorbeelden van evenementen, waarbij een enkele beschermer van natuurlijke, archeologische en cultuurhistorische waarden vruchteloos opbokst tegen de belangen van de grote 'tegenstanders'. De grote tuinmanifestatie 'Fleurig' op het kwetsbare landgoed Kernhem bij Ede is zo'n voorbeeld, evenals de diverse manifestaties in het Noorderplantsoen in de stad Groningen. Zijn we dan helemaal tegen manifestaties in het groen? Nee, want je kunt die evenementen ook

Noorderzon-festival temidden van monumentaal groen in het Noorderplantsoen in Groningen

foto: Karel Zwaneveld

Evenementen in parken, ja of nee?

kennelijk plezier, soms met tienduizenden tegelijk, het park bezoeken om hun favoriete muziek te horen of ideeën op te doen voor de tuin. Kortom, alles leuk en aardig.

Tot het evenement is afgelopen en de beheerder niet alleen vaak 'de schillen en de dozen' moet opruimen, maar ook ontdekt hoeveel schade er is aangericht aan de bomen, de overige vegetatie en de grasvelden. Verder zal de bodem verdicht zijn, het profiel kapotgegraven en de fauna verstoord (denk aan vogels, vleermuizen, kleine zoogdieren, kikkers enzovoort). En dan komt die arme beheerder tot de ontdekking, dat hij een contract heeft afgesloten voor bijvoorbeeld vijf jaar. Soms vindt hij dat helemaal niet erg: de opbrengsten zijn groter dan de kosten, zelfs als hij de grasvelden opnieuw moet inzaaien. De rest herstelt zich immers vanzelf wel, voor het jaar om is? Nee dus! Bomen bijvoorbeeld, herstellen zich niet 'vanzelf' van schade aan takken, stam, wortels en bodem. Het kost ze tijd en energie om wonden af te grendelen en te laten overgroeien, nieuwe wortels te vormen, voor zover dat mogelijk is in de verdichte grond.

Soms, wanneer ze het al moeilijk hebben, is er niet genoeg energie (reserves) om de schade op te vangen. En als een evenement zich jaarlijks, of zelfs meerdere keren per jaar herhaalt, is er ook niet genoeg tijd voor herstel. Dit geldt niet alleen voor de bomen, maar ook voor de overige flora en fauna. Alleen een grasveld laat zich snel en mooi herstellen en dan lijkt zo'n park voor het oog onaangedaan. Wie ziet het dat na enkele jaren de bomen vol parasitaire zwammen zitten en ver-

benutten als een gelegenheid de vele bezoekers iets van dat park of bos te laten zien. Misschien bereik je dat ze later nog eens terugkomen, als het weer stil is en ze van de natuur zelf kunnen genieten. Zijn we dan vóór die manifestaties?

Ja, mits ...

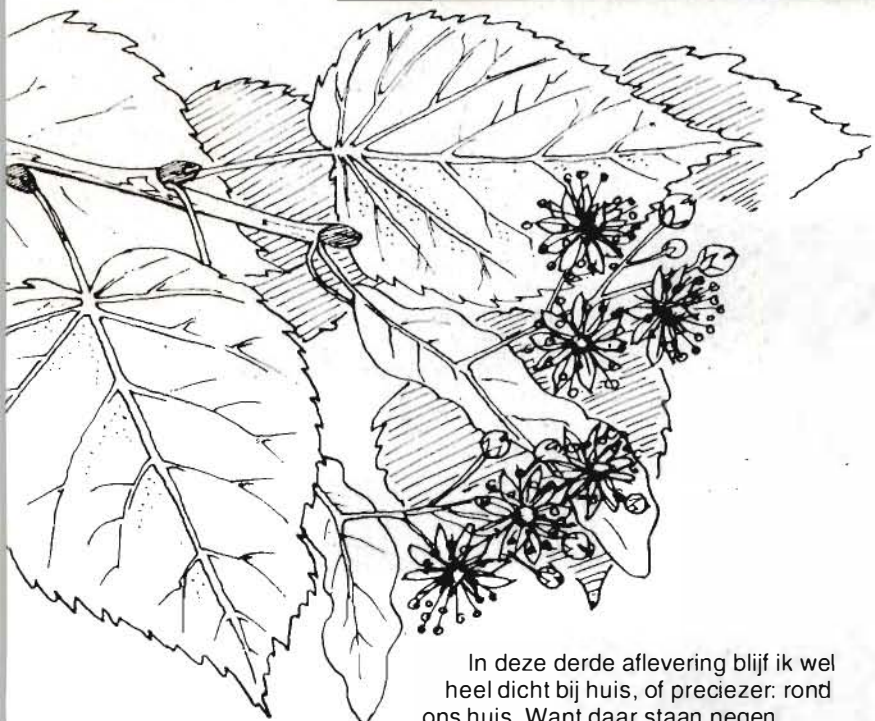
- er aan een heleboel voorwaarden wordt voldaan;
- plaatselijke natuurbeschermingsorganisaties worden betrokken bij het stellen en controleren van de voorwaarden;
- er voor, tijdens en na het festijn streng gecontroleerd en opgetreden wordt;
- de reële schade (ook aan de bomen) na afloop wordt getaxeerd en verrekend met de organisatoren.

De voorwaarden, voor zover het de bomen aangaat, betreffen uiteraard een afdoende bescherming tegen schade aan boom en bodem, zoals: geen zwaar verkeer, geen graafwerk, geen schadelijke stoffen, niet zagen of hakken om meer ruimte te hebben voor een stand. Maar bijvoorbeeld ook geen spectaculair vuurwerk waar bladeren van verschroeven. Is het dan nog leuk en lonend? Dat is een kwestie van goede afspraken maken, van nog niet direct een meerjarig contract afsluiten. Als dat allemaal níet kan, dan moet je als eigenaar/beheerder misschien 'NEE' durven zeggen en andere manieren bedenken om aan geld te komen.

Marjan van Elstrand

standpunt

Tertius Bolhuis is medefir-
mant van Boomkwekerij
Bisschoff Tulleken te Heerde
en docent klassieke talen te
Zwolle.

In deze derde aflevering blijf ik wel heel dicht bij huis, of preciezer: rond ons huis. Want daar staan negen Hollandse linden (*Tilia x europaea*) als "grosse, vereinsam te Menschen, wie Beethoven und Nietzsche" (H.Hesse).

Hun "kouten van de blaren" (Gezelle) raakt mij even diep als de magistrale muziek van Beethoven of de poëtische zeggingskracht van Nietzsche.

"In ihren Wipfeln rauscht die Welt, ihre Wurzeln ruhen im Unendlichen" (H.Hesse). Inderdaad, als een kosmos op zich zelf staan de bomen daar met hun stamomvang variërend van 3 tot 4 meter, hoogte van 25 tot 40 meter; de toppen eirond en aan de voet een en al "wortelbroed" dat wil zeggen wortelopslag waarvan enkele zware gebogen takken zich ook weer spontaan hebben afgelegd tot nieuwe bomen. Zo ontstaat als het ware een hoepelrok tot aan de grond waaronder het geoorloofd is, en bij warm weer zeer aangenaam is, er te verpozen: *unter den Linden!!*

Medicinale boom

Als ik een boekje over medicinale bomen kan geloven is er geen plek geschikter om af te komen van stress en spanning dan onder het bladerdak van een linde. En dan het liefst eind juni, begin juli op het moment dat de linde bloeit en een weëige doordringende geur

Bemide bomen

De linde

Tertius Bolhuis

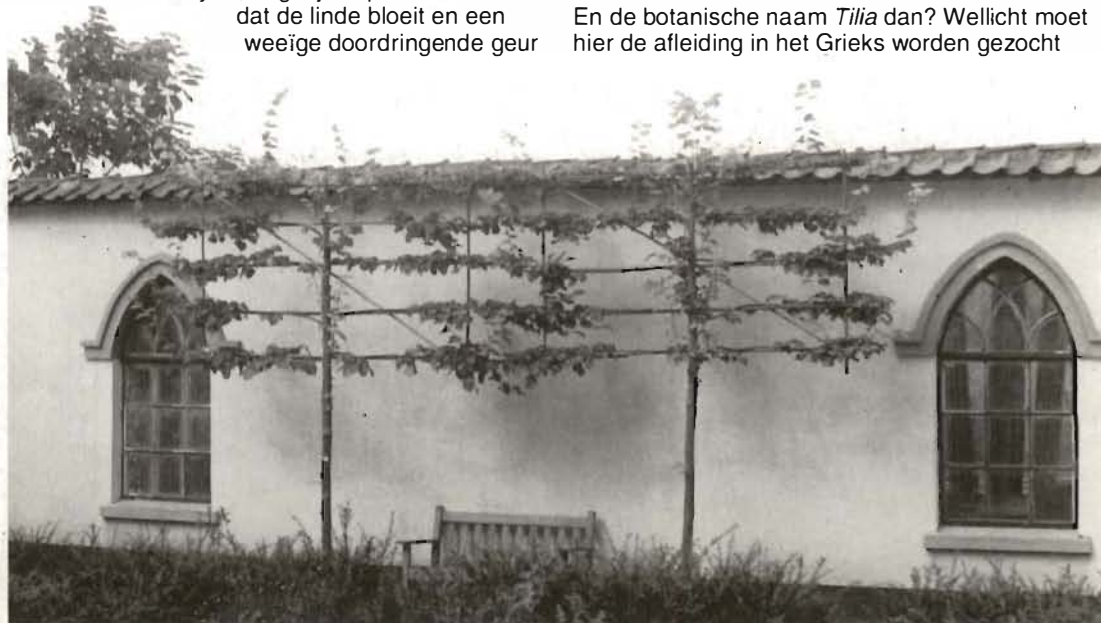
het gekwelde bewustzijn aangenaam drogeert, terwijl het gezoem van zwermen bijen, op zoek naar nectar, de illusie van volmaakte gelukzaligheid nog versterkt. De Romeinse dichter Vergilius spreekt in zijn boek over bijenteelt over de vette (*pinguem*) linde (Georg IV, 183), en de lindehoning staat inderdaad bekend als de fijnste en gezondste honig.

Algemeen bekend is verder de weldadige werking van lindebloesemthee met zijn zweetopwekkende kracht waardoor griep en verkoudheid zijn te bestrijden.

Zachtheid, symbool van de linde

Maar waarom wordt deze medicinale boom eigenlijk zo vaak geassocieerd met *zachtheid*? De Romeinse dichter Ovidius spreekt over de *Tiliae molles* (Metamorphosen X, 92) en de reeds genoemde boerenzoon Vergilius over *Tiliae leves* (Georg. IV, 449). *Levis* en *mollis* betekenen beide licht, zacht, buigzaam. En dan zal dat zeker slaan op het buigzame zachte hout dat zich goed leent voor houtbewerking. Lignum sacrum, heilig hout, werd het lindehout in de Middeleeuwen wel genoemd omdat uit dit hout veelal heiligenbeelden werden gesneden. De Germaanse wortel "len" is verwant aan het Latijnse *lenis* (zacht) en *lentus* (buigzaam) waarvan de naam linde is afgeleid.

En de botanische naam *Tilia* dan? Wellicht moet hier de afleiding in het Grieks worden gezocht

Tilia cordata 'Oldenbelle', de gele Winterlinde linde, als leiboom bij het huis van de schrijver en een rijtje op de kwekerij (rechter bladzijde).

De eerste resultaten zijn bemoedigend, maar er zal nog wel enige tijd overheen gaan voordat de boom in de handel komt.

foto's van de schrijver

Bloesem van de winterlinde
en vruchten van de
Hollandse linde (rechts).

foto's: Klinkspoor archief
Bomenstichting

van het woord *tillos* dat fijne beharing betekent en zou kunnen duiden op de bastvezels van de linde waaruit vroeger onder andere touw werd gevlochten. Maar waarom is de linde zo'n prominente boom bij boerderijen en op landgoederen en buitenplaatsen? Gaat dat terug op Germaans geloof in de beschermende kracht van de liefdesgodin Freija waarmee de linde werd geassocieerd? Hoe het ook zij, vooral in de 17de eeuw werd de Hollandse linde, die een kruising is van zomer- en winterlinde, op grote schaal aangeplant op buitenplaatsen en de oudste exemplaren rond ons huis dateren zeker van rond 1750.

'Geboorte' van de Gele linde

Oud en jong hoeven elkaar niet uit te sluiten. En van deze gelegenheid maak ik dan ook gebruik om de geboorte aan te kondigen, de linde is immers geboortebom bij uitstek, van een nieuwe loot aan de aloude lindenstam.

Op onze kwekerij troffen wij zo'n zeven jaar geleden in de zaailingen van de Winterlinde (*Tilia cordata*) een opvallend geelbladig exemplaar aan dat sindsdien door ons door oculeren werd vermeerderd, maar nog niet verkocht. Vooral het jonge blad is bij het uitlopen geel om daarna langzaam weer terug te lopen naar groengeel. De boom groeit breed vertakkend als een *Tilia cordata*, maar wel met een redelijk doorgaande kop. Tot nu toe bleek hij goed gezond. En als leiboom (zie foto) geeft de boom met zijn frisse blad bij uitlopen en bij een tweede schot een feestelijk, vrolijk tintje, vooral als het zonlicht door de bladeren speelt. Voor zover mij bekend bestaat er in de literatuur alleen een gele *Hollandse linde* ('*Wratislaviensis*') maar zeker geen *cordata*. En van "druipen", de luisafscheiding waarop een schimmel leeft, heeft de boom, net als alle *cordata*'s, ook veel minder last. Maar hoe ons "kind" zich verder ontwikkelt, is ook voor ons afwachten. De naam is geworden: *Tilia cordata* 'Oldenbelt' en is merkenrechtelijk beschermd.

Te groot voor de gemiddelde tuin

Voor de particulier zal een linde vaak te veel ruimte innemen. Behalve misschien twee cultivars van de Winterlinde, namelijk 'Lico' en 'Monto'. Die zijn min of meer bolvormig. Als leilinde wordt de Zomerlinde, die veel wortelopslag en luis heeft, vaak gebruikt maar ook de Winterlinde met kleiner blad is zeker zo geschikt, evenals de Krimlinde.

Wie trouwens een goed beeld van het omvangrijke lindenassortiment wil bekijken, moet in Corle (bij Winterswijk) het lindenarboretum gaan bewonderen. In 1993 zijn hier 250 lindes aangeplant met soorten uit Noord-Amerika, Europa en Noordoost-Azië.

Terug naar mijn beminde bomen. Met hun hoepelrok tot aan de grond bieden ze onderdak aan vogels van diverse pluimage. Gezelle dicht:

*en gij, gij vliegt haar in
't gemoet, bij lork en linde*

En als ik op vakantie ben geweest en de oprijlaan insla langs de lindes schieten mij vaak enkele regels van Guillaume van der Graft (ds. Barnard) te binnen uit zijn gedicht *Uitzicht*:

*Engelen van bomen op de drempel,
knoestige engelen, goden van hout,
met hun hoofden open naar de hemel
en twee voeten doodstil enkelvoud.*

Levende monumenten

Opmerkelijke zaken

Frank Moens

Verrassing

De Bomenstichting speurde eind jaren tachtig, begin jaren negentig met hulp van in totaal 200 vrijwilligers het land af naar bijzondere bomen. Daarbij werd niet alleen gekeken naar het voorkomen of de dikte, maar bijvoorbeeld ook of de boom op een cultuurhistorisch waardevolle plaats stond of zeldzaam was als soort. Na het openbaar maken in 1991 van de ongeveer 8000 gegevens, waaraan het boek Monumentale bomen in Nederland een belangrijke bijdrage leverde, zijn er inmiddels ruim 2000 andere objecten ingediend om eveneens een plaats te krijgen in het register. We zijn vaak verrast over wat er wordt opgegeven. Achter huizen blijkt soms nog meer verscholen te staan dan we aanvankelijk dachten. Soms was de betekenis van bomen in de omgeving niet bekend, zoals de paardenkastanjes bij Fort Abcoude (zie verderop) of blijkt een boom toch van een zeldzame soort en is dit tijdens de inventarisatie in de winter niet opgevallen. Soms zijn we ook verrast door de reactie van eigenaren van een monumentale boom. De bomen worden allemaal aan een schouw onderworpen en we proberen alle eigenaren in kennis te stellen van het bezit van een monument. Niet iedereen is daar even gelukkig mee. Men wil geen monument in de tuin, dat kan alleen maar last geven, is soms de reactie. Men is bevreesd voor mogelijke consequenties. "Hoe moet het met het onderhoud; we krijgen zeker nooit een kapvergunning; ik wil met geen enkele instantie iets te maken hebben" zijn regelmatig gehoorde opmerkingen. Over het algemeen reageert men positief en is men trots en verrast dat de eigen boom tot monument is verheven.

Het register van Monumentale Bomen wordt geleidelijk aan opnieuw bekeken. De Bomenstichting werkt in samenwerking met het Ministerie van LNV aan een volledige schouw van alle geregistreerde monumenten. Een klus waar tien jaar voor is uitgetrokken. Alle objecten worden door de Bomenschouw van de Bomenstichting onder de loep genomen en als er mankementen zichtbaar zijn, geeft hij de eigenaar een verzorgingsadvies. De eigenaar kan voor onderhoudswerkzaamheden een beroep doen op het Bomenfonds van de Bomenstichting.

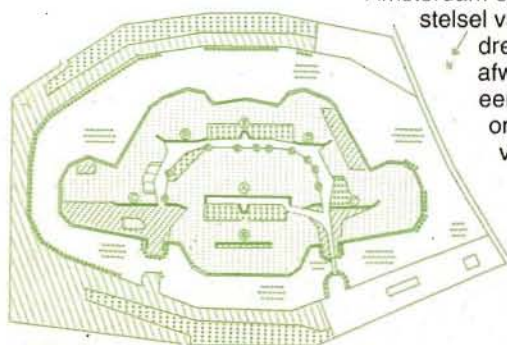
De paardenkastanjes (foto boven) in Fort Abcoude dienden in het verleden om het fort meer een eenheid met het omringende landschap te laten vormen. De bomen staan in het halfovalle middendeel.

Paardenkastanjes van Fort Abcoude

In de negentiende eeuw verkeerde men in de veronderstelling dat het land tegen indringers te verdedigen zou zijn door een verdedigingslinie op te werpen. Rondom de belangrijke steden

Amsterdam en Utrecht werd een uitgebreid stelsel van forten gerealiseerd die de dreiging vanuit het oosten moesten afwenden. Fort Abcoude werd als eerste fort in 1885 voltooid als onderdeel van de nieuwe Stelling van Amsterdam. Bij oplevering schortte er nog iets aan het geheel. Het fort lag als grote kale heuvel in een vlak veenweidegebied en was daardoor een gemakkelijk doelwit

voor vijandelijke artillerie. De militaire strategen vonden het noodzakelijk het fort te maskeren en op te nemen in het landschap. Er werden aan de frontzijde 40 kastanjabomen geplant. Daar zijn er nu nog tien van over. Deze 115 jaar oude paardenkastanjes zijn uitgegroeid tot prachtige exemplaren in een gebied dat al jaren ongemoeid wordt gelaten. De bomen zijn van nog grotere waarde geworden, omdat recentelijk de Stelling van Amsterdam op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO is geplaatst. In de stelling is geen ander fort waar de maskering op een zelfde wijze met bomen is uitgevoerd. Zij hebben hierdoor een unieke historische betekenis. In 1997 heeft de gemeente Abcoude jonge paardenkastanjes aangeplant, waardoor de rij langs de walgang weer compleet is.

Ongekende wortelgroei

Voor een monumentale langgevelboerderij in Lage Mierde (gemeente Reusel-De Mierden) staan drie linden. De vorige bewoners hadden aan de scheur in de plavuizenvloer in de gang niet veel aandacht geschonken. De nieuwe eigenaar liet zijn woning renoveren en trof toen een wortel aan van een van de linden aan de voorzijde. De wortel groeide door de fundering onder de gang en verliet onder de vloer van de keuken aan de achterzijde weer het huis. Aan de buitenzijde vervolgde de wortel van ongeveer vijf centimeter dikte zijn weg om vervolgens in een oude waterput zijn zoektocht naar water te beëindigen. Doordat de vloer direct op de zandgrond was gestort, kon de wortel en het stelsel van fijne vertakkingen waarschijnlijk profiteren van condens dat zich daaronder vormde. De wortel vertoonde duidelijk de structuur van

De wortel van deze linde ging onder de vloer van een woning op zoek naar water. Aan de achterzijde aangekomen werd uiteindelijk een oude waterput gevonden.
foto: Luc Noordman

een 'waterwortel'. Op ongeveer een meter diepte bevindt zich een harde leemlaag, die voor de wortels ondoordringbaar is. De zandige bovengrond is droog en de wortels zijn op zoek gegaan naar water. Ook na het verwijderen van de waterwortel zal de boom dit blijven doen. De Bomenstichting heeft daarom geadviseerd de fundamenteën tot voldoende diepte te voorzien van antiworteldoek. Rondom de linden moeten wortelstraten, die in verbinding staan met gaten in de ondoordringbare leemlaag, de wortelgroei in goede banen leiden.

Het huis van de stationschef

Hierbij een reactie op Bomennieuws zomer '98. Wij, mijn echtgenoot en ik, lezen het blad altijd, soms met plezier, soms met droefenis. Jammer genoeg moeten veel mensen niets hebben van bomen in hun naaste omgeving: het bekende rijtje van: rommel, slordig, maken de auto vuil, nemen licht weg en nog veel meer negatiefs. Gelukkig dat de Bomenstichting toch nog heel wat bomen weten te sparen, we lezen dat met genoegen. Soms maak ik ook iets heel leuks mee. In Amersfoort op het Stationsplein staat een kastanje, temidden van steen en bestrating. Na een tip zijn we de herkomst van die boom nagegaan. Van 1935 - 1937 woonden wij in het huis van de stationschef, Stationsweg 44. Het huis lag aan het plein, had een grote tuin vol bomen, meest Robinia's en een paar Kastanjes. Uit allerlei foto's en beschrijvingen in het archief kwamen we erachter dat één van die bomen de kastanje is die nu op het plein staat. Ze hebben hem 38 m verplaatst. Hij zal wel dateren van ± 1910, toen ook het huis is gebouwd. Nu maar hopen dat hij nog lang zal leven, al lijkt de plaats niet zo gunstig en zal die overplaatsing toch veel wortels hebben beschadigd. Dat u nog lang en met succes de strijd in het belang van de bomen mag voeren.

M.E. v. d. Zweep-Burfer, Diepenheim

De paardekastanje die vroeger naast het huis van de stationschef stond kreeg, nadat het huis al jaren daarvoor was afgebroken, op het stationsplein een nieuwe standplaats. Enkele jaren na het verplanten staat de boom, centraal op plein, er goed bij.

foto: Luc Noordman

Els Vos verlaat Bomenstichting

Bijna vijf jaar heeft Els Vos de administratie voor het register van Monumentale bomen onder haar hoede gehad. In die tijd werd het bestand van de meest bijzondere bomen van ons land een deel van haarzelf. De eerste jaren had vooral het wegwerken van allerlei onvolkomenheden in het bestand haar aandacht. Toen dit gereed was, ontstond er het nodige werk door de gemeentelijke herindelingen, waardoor vooral in het papieren archief de nodige veranderingen moesten worden doorgevoerd. Vrijwel wekelijks werden nieuwe objecten aangemeld ter beoordeling voor inschrijving in het register en ook de afhandeling van aanvragen uit het Bomenfonds ging onverminderd door.

Na vijf jaar in de Banenpool te hebben gewerkt, was er voor haar de gelegenheid elders een reguliere baan te krijgen. We wensen Els veel succes in haar nieuwe werkkring.

foto: Edwin Koot

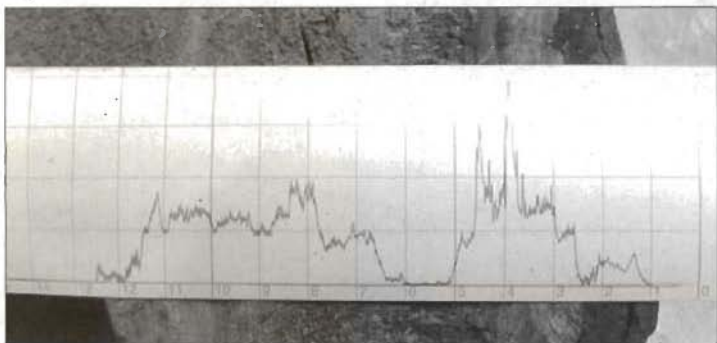
Resistograaf

F-Serie

De drie boorweerstandsmeters uit de F-serie zijn ontwikkeld als speciale opzetapparaten voor gangbare akkuboormachines.

De meetgegevens worden mechanisch weergegeven op een waspapierstrook. Hierdoor is de F-serie makkelijk in gebruik, laag in gewicht en door de bouwwijze van de apparatuur zeer compact.

ARCADIS Heidemij Realisatie is een multidisciplinair bedrijf, gespecialiseerd in integrale dienstverlening op het gebied van milieu, infrastructuur, groen en sport. Integrale realisatie betekent 'van plan tot realisatie'.

Afdeling Materialen / ITS is de handelsonderneming van ARCADIS Heidemij Realisatie met nationale en internationale activiteiten.

Kennis van concrete oplossingen

Op het gebied van groen, milieu, sport en drainage levert Materialen / ITS een uitgebreid programma. Producten die vaak de kern vormen van betrouwbare en duurzame oplossingen en veelal exclusief door ARCADIS Heidemij Realisatie ontwikkeld zijn.

Nieuw!

Probleemoplossend door ARCADIS know-how, totaal leveringspakket, snelle en complete leveringen.

**Zakelijk, goed, snel,
duidelijk en . . . . . met plezier!**

ARCADIS Heidemij Realisatie

Afd. Materialen / ITS

Taxandriaweg 8b,

Postbus 704, 5140 AS Waalwijk.

Tel 0416-672350, Fax 0416-672390

Voor info: Gerard Bodewes

ARCADIS

HEIDEMIJ REALISATIE

**INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN
ONDERZOEK EN ADVIES
BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING
GROEIPLAATSVERBETERING**

TRAININGEN

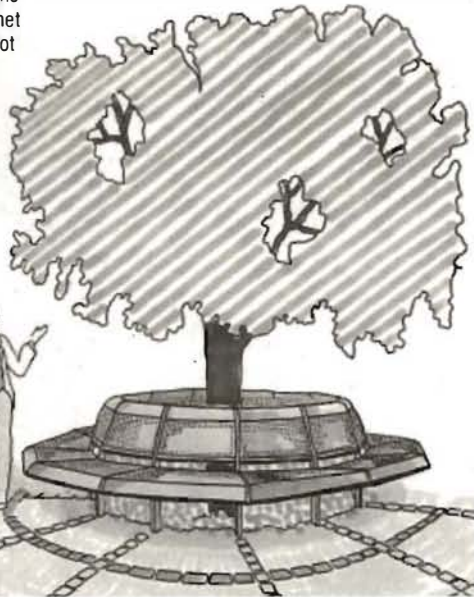
INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN, BOOMKOKERS.

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: Vredesteijnestraat 4 6865 LQ Driel Tel: 026-4722718 Fax: 026-4723823 AutoTel: 06-52832036

Bomen, rustpunt van nature

Bomen in de stad verhogen de kwaliteit van het milieu en dragen bij tot gunstige leefomstandigheden. Stadsbomen hebben vaak onze hulp nodig: systeem-boomroosters en boomkorven kunnen daarbij een hulpmiddel zijn.

Maar bomen kunnen ook dienstbaar zijn aan de mens: boombanken zijn daar een goed voorbeeld van. Deze banken maken van de boom een rustpunt van nature. Vraag onze uitgebreide brochure aan!

Inter Design

INTERNATIONAAL DESIGN VOOR STADS- EN LANDSCHAPSMEUBILAIR

Postbus 217, 6800 AE Arnhem, Nederland.
Tel. 026-311 73 04. Fax 026-311 67 81.

advertentieadvertentieadvertentieadvertentie
advertentieadvertentieadvertentieadvertentie
Uw advertentie op deze plaats
had u nog geen
f.200,- gekost.
Informeer bij de
Bomenstichting naar
prijzen en voorwaarden.

Te koop
gevraagd:

**Populieren- en
iepenstammen**

(iepenstammen)
t.b.v. zinkers
voor de
visserij-industrie
in Noorwegen

Rondhouthandel-Bomenrooibedrijf

v.d. Horst bv

Rolderstraat 27,
7849 PB De Kiel
Telefoon: 0591 - 382202
Fax: 0591 - 381910,
Autotel. 06-52900375,
06-52906596.

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

**VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG**

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax: (030) 601 23 66

Adviseurs groenvoorziening en terreininrichting

SmitsRinsma

Uitvoeringsvoorbereiding
en directievoering, expertises en
groenbeheer, calculaties
en budgetbewaking

1973-1998 **25** jaar

IJsselkade 9a, Zutphen
Postbus 4051, 7200 BB Zutphen
Telefoon (0575) 58 52 20
Fax (0575) 58 52 22

BOMENDIENST

- Strategisch boombeheer
- Boomverzorging
- Verplanten van grote bomen (Optimal/Newman)
- Leveren van grote bomen
- Onderzoek groeiplaats en stabiliteit (VTA)
- Groeiplaatsverbetering
- Specialistische bestrijding iepziekte met Dutch Trig®
- Specialistische plaagbestrijding van luizen en rupsen
- Boomtaxaties

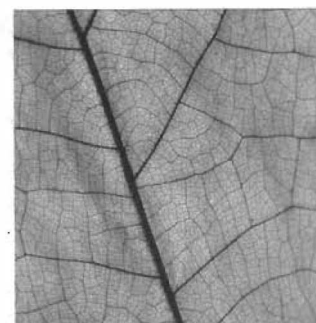

ARCADIS

HEIDEMIJ REALISATIE

ARCADIS Heidemij Realisatie
Bomendienst

Marowijne 80, 7333 PL Apeldoorn
Postbus 177, 7300 AD Apeldoorn
Telefoon 055 599 9444
Telefax 055 533 8844

groenbeheer inzichtelijk in beeld

Voor efficiënt groenbeheer van landelijke en stedelijke gebieden is inzicht in aantallen, kosten en verzorgmethoden vereist. Ondanks de complexiteit en veelheid aan gegevens maakt **MB-Beheer** het groen- en landschapsbeheer voor iedereen tot een eenvoudige zaak. **MB-Beheer** beschikt over een uitgebreide functionaliteit, werkt razendsnel en is zeer gebruiksvriendelijk. Gegevens kunnen rechtstreeks worden gekoppeld aan tekensystemen als AutoCad en MicroStation. Het bijhouden van inventarisatiegegevens gaat daarmee nog sneller. Tevens vervaardigt u in een handomdraai thematische kaarten. Uiteraard is koppeling met RAW-programmatuur mogelijk.

Ervaar het gemak en de doeltreffendheid van **MB-Beheer**, maak een afspraak voor een demonstratie!

MB-Beheer

Bakker & Spees
Prinsengracht 76, 1015 DX Amsterdam
Tel.: 020 638 1489 fax: 020 638 4302
<http://www.xs4all.nl/~bakspe>

BTL BOOMVERZORGING

Bij BTL is alles in één hand:

- snoeien met hoogwerker en klimtechniek
- planten en verplanten
- groeiplaatsverbetering

Onderzoek - Advies - Uitvoering

BTL Uitvoering Hoofdkantoor: Rijksweg 11, 5076 ZG Haaren. Telefoon (0411) 62 20 36. Telefax (0411) 62 26 49.

BTL Uitvoering

Groenvoorzieningen

Regio-indeling

Noord-Oost Nederland
Emmen
Ulrum

Midden-West Nederland
Brunssum
Maarssen

Braobant en Gelderland
Haaren
Oss
Roosendaal
Veldhoven

Limburg
Roermond
Stein

Nationale Bomenbank

BOOMVERZORGING EN VERPLANTING

De Nationale Bomenbank kan u van dienst zijn met:

- Leveren, planten en verplanten van bomen.
- Snoeien en verzorgen van bomen.
- Groeiplaatsverbetering van bomen.
- Inventarisatie, onderzoek en advies.
- Onderhoudsabonnementen en boomgarantplan.
- Boomcontrole service.
- Levering van bomenzand, bomengrond en accessoires.
- Beëdigd boomtaxateur.

Het is al meer dan 25 jaar het dagelijks werk van de Nationale Bomenbank.

Bezoekadres:

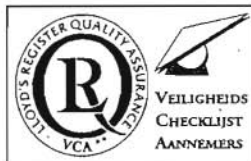
Abbekesdoel 22a, Bleskensgraaf

Postadres:

Postbus 4, 2970 AA Bleskensgraaf

Telefoon: 0184 - 69 89 89

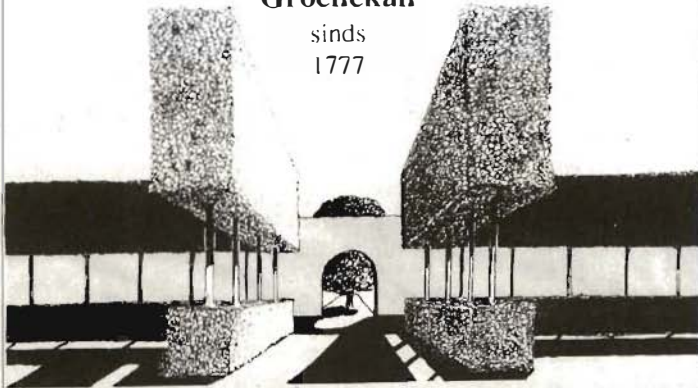
Telefax : 0184 - 69 89 90

COPIJN

Groenekan

sinds
1777

verrassend ontworpen - zorgvuldig gekweekt

- ontwerp bureau -
- boomkwekerij -
- groei-, snoei- en kapadvies -
- herkenning ziekten en aantastingen -
- boomtaxaties -

Brochure vormbomen en boomvormen op aanvraag

Copijn • Groenekaneweg 174 • 3737 AK Groenekan

tel. 034621 - 2401 • fax 034621 - 1207

Afdeling boomverzorging

- snoeien van bomen d.m.v. klimtechnieken en met inzet van 2 eigen hoogwerkers.
- standplaatsverbeteringen d.m.v. aanbrengen bomenzand en beluchtingen/bemestingen onder hoge druk.
- onderzoek en rapportages
- leveranties bomenzand
- boomverplantingen met newmanframe

**VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV**

• oisterwijksebaan 8A • 5056 RD berkel-enschot • tel. 013- 540 82 00 • fax: 013 - 5408201

Voor een uitgebreid en actueel overzicht van artikelen van de Bomenstichting kunt u terecht op onze internet site:

www.pz.nl/bomen

“Tuin- en landschapsarchitecten boomvijandig?”

Marjan van Elsland nodigt in Bomennieuws nr.2-1998 lezers uit om te reageren. Zij vraagt zich af of “Tuin- en landschapsarchitecten (T. L.) boomvijandig zijn?”. Klopt misschien ook wel, maar de kwalificatie van de hoveniers (weten te weinig van bomen) is mijns inziens ook hier op z'n plaats. De inhoud van het artikel is helaas erg herkenbaar en komt overeen met hetgeen we jammer genoeg nogal eens contateerden tijdens onze I.S.B.- vergaderingen.

T.L. architecten zijn in veel gevallen bedreigender voor het boombestand dan bijvoorbeeld nutsbedrijven. De laatste groep wil luisteren naar argumenten en afwegingen met je maken. In toenemende mate heb ik geconstateerd dat nogal wat T.L. architecten (uiteraard niet allen over een kam scheren) dermate gericht zijn op esthetica en kunst dat in hun ontwerp bomen helemaal niet meer voorkomen. Ik ken een voorbeeld van een door een T.L. architect ingerichte parkeerplaats waar in plaats van bomen, in plaats van enig groen zelfs, gekleurde T.L. (staat T.L. soms hiervoor?) buizen de schoonheid bepalen.

In een ander ontwerp, van een andere architect overigens, was in plaats van voor bomen en groen gekozen voor gekleurde lijnen, strepen en vlakken op het asfalt-parkeerterrein. In veel gevallen waar dan nog wel bomen worden gebruikt, zien we kleine bolvormige boompjes die een erg beperkte levensduur hebben en veelal niet zijn opgewassen tegen de strijd die ze tegen auto's, wind, rond hoge gebouwen en ander onheil moeten aangaan. In ieder geval terreinrichtingsplannen zonder groene toekomst, zonder groene visie voor de huidige, maar zeker voor de volgende generaties. Ik zie het nog steeds als een soort roeping en uitdaging om hier wat aan te doen. Maar dan op een opbouwende manier en niet op de wijze waarop Marjan haar stukje is opgesteld en mijn reactie daarop is weergegeven. Zou de Bomenstichting zich kunnen profileren als neutraal deskundig adviseur van gemeenten, projectontwikkelaars e.d.?

Want, hoe nadrukkelijk we het ook met elkaar eens zijn, welk project, welk ontwerp wordt er beter door wanneer we de besluitvormers niet bereiken.

D.van der Heij, Gouda

Olijfbomen beschikken over een enorme vitaliteit

In Bomennieuws nr. 2/98 schrijft Frank Moens een kort briefje over de vernieling van de oudste olijfboom van Europa in Grosseto, Italië. Inderdaad, wat bezielt een mens, om zo iets te doen?

Kans is echter, dat deze boom niet helemaal vernield is. Het is bekend dat juist olijfbomen een ongelooflijke vitaliteit hebben. Hier in Italië is dit bijna spreekwoordelijk. Er worden daarom zelfs politieke partijen naar deze boom genoemd!

De groeitijd van de olijfboom ligt in het voorjaar, tussen februari en juni, afhankelijk van de ligging. Het zou interessant zijn te horen, of de verbrande boom weer nieuwe loten aanmaakt en dus opnieuw begint. De kans is groot. Maar ja, is hij dan nog 'de oudste olijfboom van Europa'? Jawel, en in een paar dozijn jaren kan hij alweer een behoorlijk formaat hebben.

Ik heb op een klein stukje land nabij mijn huis een paar jaar geleden twee dozijn olijfbompjes geplant. Een sterke vorst vernielde ze allemaal in de winter van 1996/1997. Een buurman met ervaring zag mijn teleurstelling en zei: 'Geduld. Ze komen wel weer uit. Een olijfboom sterft niet.' En ze kwamen weer uit. Totdat ze fruit dragen hebben we wel drie jaar verloren, maar wat zijn drie jaar bij de tijd van leven die deze heerlijke bomen hebben?

U. Marggraf, Italië

Groendiscriminatie

Hedenmorgen het "Bomennieuws" ontvangen en voor een deel reeds gelezen. Onder andere het artikelje van de heer Hoekstra onder de titel "Groendiscriminatie". Wat Hoekstra daar aanhaalt, ben ik enkele jaren geleden reeds tegengekomen in bossen in Brabant, waar onder hetzelfde onzinnige motto schitterende Amerikaanse eiken werden gemold. Deze prachtige volwassen bomen hadden ze alvast geringd om ze nadien weg te halen. We waren daar in oktober en wat vormen Amerikaanse eiken dan, met hun bruin-rode bladkleur, een schitterend decor. (Wat ook vele mensen opvalt die verder niets of niet veel van bomen weten.) Grof geschat waren het bomen van zo'n 70 à 80 jaar. Wel wonderlijk als de "bioloog" er pas achter komt dat deze eikensoort hier in de bossen niet thuis hoort. En zeker, zoals Hoekstra opmerkt, wanneer deze boom al voor de ijstijd hier voorkwam. Is het soms een gevoel van noodzaak weer een keer als "bioloog" op te vallen door met iets nieuws te komen? Nu ik toch aan de gang ben met mijn ongenoegen te spuien, nog iets over de iepen en de manier hoe in Amsterdam de diverse deelraden met het bomenbestand omspringen. Als je een weg gaat herprofilen is het makkelijker eerst alle bomen tevoren weg te halen. Dan heb je geen problemen met het vernieuwen van leidingen en kabels etcetera. Vervolgens maak je een nieuw gaatje waar je een nieuw boompje in plant. Als het in de toekomst een grote boom moet worden gebruik je daarvoor de eik. Die groeit langzaam, zeker de eerste jaren. Hij komt in het algemeen op zandgrond voor. Dus wat dat betreft hoeft je niet met zoveel bomengrond aan te komen. Hij groeit immers op zandgrond. Een ander voorbeeld hoe men in Amsterdam in sommige deelraden met iepen omspringt, is al helemaal vreemd. Enerzijds besteedt men al jaren veel geld (miljoenen guldens) aan de bestrijding van de iepenziekte. Maar bij de herprofilering staan ze blijkbaar in de weg. In dit geval de Hoofdweg waar tussen de J. van Galenstraat en het Mercatorplein enkele jaren geleden alle prachtige en gezonde iepen werden geroid. Daarna werden er met behulp van "Deep-root" jonge iepjes teruggeplant, waarvan er inmiddels al weer een aantal dood zijn. Een deel van de prachtige grote iepen, tussen het Mercatorplein en de Postjeskade, is binnenkort hetzelfde lot beschoren. De kennis en inzet rond bomen in Amsterdam, destijds begonnen door Hoekstra en ondersteund door velen: er lijkt niets meer van over.

Jan Couenberg, Amsterdam

Kon de Bomenstichting de beuk niet redden?

Op de laatste pagina van uw zomer-nummer staat de vraag: lezers te braaf? etcetera. U vraagt daarin een reactie van lezers. Hier is er dan een. Uw stichting is een ideële instelling. Hart voor bomen hebben zij hier in Oosterhout zeker. Maar als zij bomen bedreigd weten en de Bomenstichting te hulp roepen, krijgen zij nul op het rekest. Dan kan er niets gedaan worden omdat de plannen al te ver zijn gevorderd. Dat laatste hoorden wij toen in verband met de overkapping van het winkelcentrum Trendshof in Oosterhout een prachtige rode beuk en veel andere bomen moesten sneuvelen. Ik hoop dat uw stichting nu wel iets kan doen aan de plannen van de gemeente Breda. Die gemeente heeft tekeningen opgekocht en wil nu gaan bouwen. Daardoor zal er meer verkeer komen en moet de weg Breda-Teteringen-Oosterhout worden aangepakt. Die weg wordt omzoomd door prachtige eiken. Die worden dan voor het merendeel ziek verklaard en moeten sneuvelen. Maar liefst 136 bomen! Dit bericht las ik in de Stem van jongstleden vrijdag. Zulk gemeentelijk vandalisme maakt mij woedend. Maar tevens voel je je zo machteloos. De milieuvereniging in Teteringen tekent ook protest aan, maar ik weet niet waar die verblijft. In ieder geval heeft u nu een reactie op uw Bomennieuws. Ik hoop dat u in dit geval iets kunt doen. Anders zie ik het nut van de Bomenstichting niet erg in.

Met vriendelijke groeten,
G.J. Cramer, Oosterhout

Bomenstichtingmedewerker Edwin Koot begeleidt en ondersteunt vanuit het kantoor in Utrecht acties voor het behoud van bomen. Hij reageerde uitvoerig op de brief van mevrouw Cramer. De passage over de beuk in Oosterhout is hierna opgenomen.

Geachte mevrouw Cramer,

Allereerst wil ik u hartelijk danken voor uw reactie op onze oproep in Bomennieuws te reageren. Uit uw brief spreekt echter enige teleurstelling over de daadkracht van de Bomenstichting. U stelt dat de Bomenstichting te hulp is geroepen bij het behouden van de beuk in het winkelcentrum van Oosterhout en nul op het rekest gekregen zou hebben. Niets is echter minder waar. Samen met een lokale actiegroep heeft de Bomenstichting al het mogelijke gedaan de boom te behouden, tot en met een gang naar de rechtbank toe. Uiteindelijk stelde de rechtbank ons in

het ongelijk, omdat de gemeente, binnen de wettelijke mazen, juist had gehandeld. Dat is zeer zuur, maar het is niet anders. Zo zit onze wetgeving nu eenmaal in elkaar en in andere gevallen kunnen wij juist van die mazen gebruik maken om een boom te behouden. Wanneer wij deze hele weg dan eenmaal hebben afgelegd en er belt dan iemand voor hulp bij de Bomenstichting, zult u begrijpen dat wij op dat moment - helaas - niets meer kunnen doen.

Edwin Koot

Knelpunten-inventarisatie

OMEGAM Groenadvies in Amsterdam introduceert een nieuwe service, onder de naam 'Screen-service', om ontwerptekeningen te laten nalopen op knelpunten tussen belangen van groenbeheerder en die van de civiel-technicus.

Waar bomen binnen de werk grenzen staan van bouw-of herinrichtingsprojecten is de kans op problemen aanwezig. De groenbeheerder ziet vaak ernstige beschadigingen optreden die ofwel veel geld kosten door de noodzaak van vervanging of herstelwerk, ofwel die de oorzaak zijn van een

kwijnende (boom)beplanting. De beheerder ziet zich meer dan eens geconfronteerd met tijdrovende aanpassingen, die meer dan eens leiden tot claims door aannemers. Door in het ontwerp stadium aandacht te besteden aan mogelijke knelpunten kan onvoorziene schade aan bomen worden voorkomen en kunnen de werkzaamheden ongehinderd door gaan.

Nick Gordon aangesteld

Het personeelsbestand van de Bomenstichting maakt dit jaar nogal wat veranderingen door. Voor de zomer konden we Nick Gordon aanstellen in de functie van multimediamedewerker. Hij zal zich

toe gaan leggen op het onderhoud en de verbetering van de website en medewerking verlenen aan nieuwe projecten in de multimediasector. Het toegankelijk maken van de uitgebreide foto- en diaverzameling en ondersteuning verlenen bij het werk van de Bomenschouw behoort eveneens tot zijn taken.

Tuinieren met planten en dieren

Begin dit jaar ging de campagne 'Tuinieren met planten en dieren' van start. De campagne vraagt de aandacht van iedere tuinbezitter voor een wat andere wijze van tuinieren. Een manier die nog dichter bij de natuur staat. Hierdoor zal uw tuin niet alleen gevarieerder zijn, maar ook een aangename verblijfplaats vormen voor allerlei soorten dieren.

Voor deze campagne is een samenwerkingverband opgericht van deelnemers uit tuinorganisaties, natuur- en milieueducatie, groenbeheer, onderwijs en het bedrijfsleven. Ook de Bomenstichting verleent haar steun. Voor meer informatie over de activiteiten van de 'Tuinieren met planten en dieren' kunt u contact opnemen met het campagne secretariaat: p/a Piet Steltman Producties, Alpen Rondweg 102, 1186 EA Amstelveen, telefoon 020-4416690, fax 020-4416681.

Nogmaals: bossen, bomen, hout en houtproductie

In Bomennieuws nummer 2 gaf ik het standpunt van de Bomenstichting over de verspilling van hout in Nederland onder de titel 'Bomen zijn van hout'. Het kwam kort hierop neer:

1. we laten waardevolle stammen in het bos liggen vanwege de ecologische waarde van dood hout, terwijl we elders roofofbouw plegen om aan onze houtbehoefte te voldoen;
2. het hout van bomen-buiten-het-bos wordt als afval behandeld, omdat er geen markt voor is, terwijl dat hout een beter lot waard is;
3. hout wordt nauwelijks hergebruikt, zoals glas en papier.

PARENCO Hout bv reageert met een verheugd briefje, ze hebben het standpunt met genoegen gelezen. Ook de AVIH (Algemene Vereniging Inlands Hout) schrijft: 'Het doet ons goed dat ook de Bomenstichting uitdraagt dat af en toe een dikke boomstam in het bos achterlaten leuk is, maar dat niets meer oogsten een verspilling is onder het mom van natuurbeheer'. En ze vinden dat we dat standpunt ook nog maar eens in 'Den Haag' moeten ventileren.

Jammer, dat bosbeheerders, die het niet met dit standpunt eens zullen zijn geen reactie hebben gegeven.

Edwin Koot (Bomenstichting) reageert echter wel kritisch: 'Dat we niet tegen inlandse houtproductie zijn, begrijp ik. Maar waar zijn we dan vóór? Gaan wij uitdragen dat er meer productiebossen moeten worden aangelegd of gaan we Staatsbosbeheer aanzetten tot meer kap? En hoe vertellen we het aan onze donateurs? We zijn toch als Bomenstichting tegen het omzagen van gezonde bomen? Waarom mag dat in het bos dan wèl?'

Daar heb ik in mijn artikeltje geen rechtstreeks antwoord op gegeven, maar dat zal ik nu alsnog proberen.

De aspiraties van de Bomenstichting gaan zeker niet zo ver, dat we ons willen bemoeien met het bosbeleid in Nederland. Daar zijn andere organisaties voor. Toch gebeuren er soms dingen in het bos, waar wij vragen over krijgen, zoals het verjongen van een monumentale laan, het exotenbeleid of de houtoogst. Naar aanleiding van zulke vragen willen we toch een mening vormen en die ook uitdragen, want die ene vragensteller staat meestal niet alleen. Bovendien hebben we ook wel een beetje verstand

van bosbouw, ook al zit dat niet direct in de doelstelling van de Bomenstichting.

Om terug te komen op de vragen van Edwin: ik denk niet dat het op de weg van de Bomenstichting ligt de aanleg van productiebossen te gaan stimuleren, hoewel we er niet tegen zijn als het gebeurt. Zeer zeker zullen we Staatsbosbeheer en andere bos- en natuurbeheerders niet gaan stimuleren meer te gaan kappen in het bos. Het huidige kapbeleid is erop gericht - als het goed is - niet méér te kappen dan het bos aankan, dat wil zeggen dat kap en groei elkaar in evenwicht houden. Méér kappen zou roofofbouw betekenen en dat wil natuurlijk niemand. Wat willen we dan wèl?

Dat van de bomen, die gekapt worden het waardevolle hout (de stam) niet in het bos achterblijft, tenminste niet massaal. Een enkele stam zal moeten blijven liggen of staan, omdat daar weer een aparte flora en fauna op afkomt, maar de rest kan naar de houtindustrie. Iedere stam uit ons eigen bos scheelt er weer één in het

voort. Ofwel, ze verbeteren de leefbaarheid van stad en land. Op de leeftijd, waarop een bosboom om economische redenen wordt geoogst, wordt de niet-bos-boom net functioneel en interessant. Dus geven we buiten het bos de andere functies van bomen voorrang boven de economische functie als houtproducent. We 'oogsten' de boom pas als hij ziek of gevaarlijk wordt en dan is zijn hout meestal minder waard. Maar mijns inziens, zoals ik in Bomennieuws nummer 2/98 heb betoogd niet waardeloos!

In het bos hebben de meeste bomen niet direct een individuele betekenis, behalve als ze als solitair of in laanverband opvallen. Het (stuk) bos is als geheel, als levensgemeenschap van belang voor natuur, recreatie, leefbaarheid. Als daarin bomen op een economisch gunstig moment (namelijk als ze nog gezond en in de groei zijn) worden geoogst, hoeft dat niets af te doen aan de betekenis van het bos als geheel, mits bos, bosbeheer en oogst aan enkele belangrijke voorwaarden voldoen.

Over die voorwaarden wordt al zo lang gediscussieerd als er bosbouwers bestaan, maar in het kader van mijn verhaal noem ik er enkele. Het bos moet gevarieerd zijn qua boomsoorten en -leeftijden. Het beheer moet gericht zijn op biologische diversiteit en kleinschaligheid. De oogst mag nooit groter zijn dan de groei (geen roofofbouw dus) en mag ook niet ten koste gaan van de biologische diversiteit. Dat betekent onder meer, dat er altijd oude en dode bomen in het bos moeten zijn, staand of liggend, naast levende, volwassen, jonge en piepjonge bomen. Het lijkt mij echter meer dan voldoende als 5 á 10 % van de kaprijpe bomen in het bos blijft. Dat betekent dat 90 á 95 % van de stammen geoogst kan worden zonder afbreuk te doen aan de biologische waarde. En daarmee zijn we terug bij het begin van dit artikel: de

(soms verre) buitenland. Tot slot de hamvraag: waarom vinden we het wel goed, dat er in het bos gezonde bomen worden omgezaagd en elders niet? Omdat buiten het bos, in bebouwd of landelijk gebied, een boom vele vaak individuele functies heeft, die hij des te beter vervult naarmate hij ouder is, namelijk esthetische, ecologische, beschermende, educatieve, architectonische enzo-

Bomenstichting is ervóór om op een verstandige manier hout uit het bos te oogsten, omdat we dat hout hard nodig hebben en omdat een bos als geheel er niet minder van wordt, in alle opzichten. Reacties blijven uiteraard meer dan welkom.

Marjan van Elsland

Monumentale bomen in Nederland
 Onze mooiste bomen in beeld, met achtergrondverhalen en routebeschrijvingen van Gerrit de Graaff e.a.
donateursprijs f 65,-

Bomenkalender 1999 en andere publicaties

Bomenkalender 1999

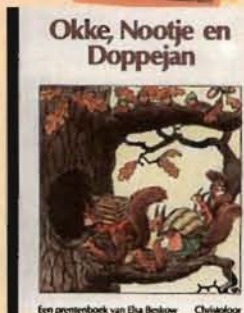
Twaalf kalenderbladen met prachtige aquarellen van Humphrey Bennett. formaat 24,5 x 48,5 cm
speciaal voor donateurs f 19,50
 (f 12,50 zonder verzendkosten)

Ontmoetingen met bomen
 Maja Kooistra
 Spirituele ervaringen tussen mens en natuur.
f 39,90

Luisteren naar bomen
 Bert Voorhoeve
 Bomensprookjes voor kinderen en volwassenen
f 13,-

Okke, Nootje en Doppejan
 Elsa Beskov
 Het avontuur van Okke en Nootje die wegvliegen op een eikenblad.

Bomen en struiken
 van West- en Midden-Europa
 Beschrijving van de 200 meest voorkomende soorten. Tekeningen van boomvormen, bladkenmerken, knoppen etc. Determinatie aan de hand van bladkenmerken.
f 55,-

De Man die bomen plantte
 Jean Giono
 Elzéard Bouffier plant in een verlaten landschap duizenden eikels en wekt hiermee de streek weer tot leven.
f 23,50

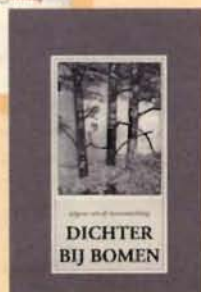

Bomenfietsroute Kromme Rijn en Heuvelrug
 Een prachtige route door het zuiden van Nederland.
f 14,50

Dichter bij bomen
 Verzameling gedichten over bomen van Nederlandstalige dichters geïllustreerd met etsen.
donateursprijs f 16,50

Bestellen:

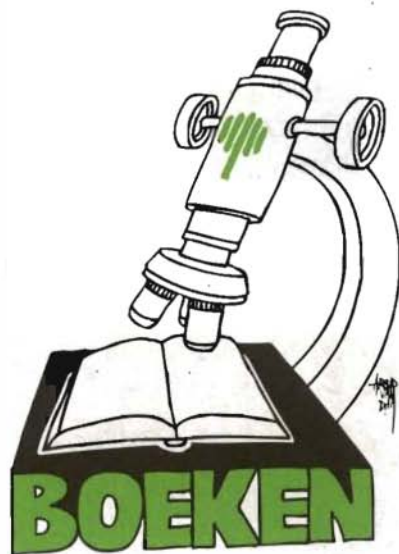
De artikelen op deze bladzijde zijn bij de Bomenstichting te verkrijgen. Wanneer u het totaalbedrag van de gewenste artikelen overmaakt op ons gironummer 2108755 dan sturen wij ze per omgaande toe. Vermeldt u wel duidelijk welke artikelen en het aantal dat u wilt ontvangen.

Houtrot in bomen
 Overzicht van de meest voorkomende parasitaire houtschimmels in ons land.
f 27,50

Tussen beplantingsplan en eindbeeld

Het beheer van bosplantsoen

500 bladzijden, z/w illustraties
uitg: IPC Groene Ruimte - Arnhem
ISBN 90-74481-08-6
f 75,-

Het boek is te bestellen bij IPC Groene Ruimte, Postbus 393, 6800 AJ Arnhem, telnr.: 026-3550111, faxnr.: 026-4455629.

Onlangs is de geheel herziene uitgave en aangevulde druk verschenen van het boek 'Tussen beplantingsplan en eindbeeld; het beheer van bosplantsoen'. Dit boek is in 1989 voor het eerst uitgegeven bij IPC Groene Ruimte. 'Tussen beplantingsplan en eindbeeld' is een praktische leidraad bij het ontwerpen, aanleggen en beheren van bosplantsoenbeplantingen. Bij de herziening is gekozen voor een geheel nieuwe opzet.

In het eerste deel worden de theoretische achtergronden met betrekking tot ontwerp, aanleg en beheer beschreven; in het tweede deel komen bestaande praktijksituaties aan de orde, waarbij beheeroplossingen aangedragen worden. Actuele ontwikkelingen in de groene ruimte zoals aanleg en beheer vanuit ecologische principes en aandacht voor sociale veiligheid zijn in het gehele boek verwerkt. Gelijk aan het bomenoverzicht van Stadsbomen deel 4 is in deze uitgave een overzichtelijke tabel opgenomen van het sortiment. Door de overzichtelijke indeling en de heldere schrijfstijl is het toegankelijk voor een groot publiek. Het boek is zeer geschikt om in het onderwijs in het groene vakgebied te gebruiken.

Natuurlijk in de Tuin

Tuinieren met wilde planten

Wiert Nieuman e.a.
Groenboekery
gebonden, 288 pagina's, 500
kleurenillustraties
ISBN 90 215 3103 8
f 69,90

'Natuurlijk in de Tuin' is vooral een mooi boek. De prachtige foto's en tekeningen maken het een lust om het boek door te bladeren, hier en daar wat te lezen en ideeën op te doen. Inhoudelijk rammelt het. Niet dat er grove fouten in staan. Hoewel het mij als imker wel steekt wanneer het leven van de honingbij verkeerd wordt gepresenteerd, maar goed, dat even terzijde.

'Natuurlijk in de Tuin' wil te veel. De basis van het boek is, aan de lezer uitleg te geven hoe een natuurlijk aanvoerende tuin eruit zou moeten zien en hoe je tegelijkertijd aan dieren een onderkomen kunt bieden. De ondertitel 'Tuinieren met wilde planten' doet vermoeden dat dit boek een leidraad biedt een heemtuin samen te stellen, dus met inheemse flora. Wanneer de auteurs zich daartoe hadden beperkt dan was dit meer dan genoeg geweest om over te schrijven. Nu worden er toch weer uitstapjes gemaakt

naar geïmporteerde planten en allerlei cultuurvariëteiten. Bij de kruiden viel mij op dat bijvoorbeeld de in ons land voorkomende Vrouwenmantel niet genoemd wordt. Terwijl dit toch een plant is, die allerlei goede eigenschappen bezit. En in een natuurlijke tuin horen wat mij betreft geen gevuldbloemige planten zoals Dotterbloem (*Caltha palustris* 'Plena'). Dit gaat immers ten koste van stuifmeel en zaad en doet bovendien gekunsteld aan. Vanzelfsprekend bekijk je de hoofdstukken waar bomen in voorkomen nauwkeuriger. Deze komen naar mijn gevoel vrij slecht uit de verf. In enkele bladzijden wordt genoemd waar je zoal op moet letten bij de aanschaf van een boom. Slechts een enkele boom krijgt wat uitvoeriger aandacht. Terecht wordt gewezen op een juiste soortkeuze en wordt het behoud van reeds aanwezige bomen gepropa-

geerd. Maar een redelijk overzicht van soorten met kroonumfang en groeiplaatsvoorwaarden ontbreekt. Toch plant je in tegenstelling tot een kruidachtig gewas een boom niet zomaar om te kijken of 'het wat is'. Het is jammer dat tussen de adressen van allerlei natuurbeschermingsorganisaties de Bomenstichting ontbreekt.

Heel nuttig vind ik dat deze uitgave de tuinier kennis laat maken met een scala aan beesten dat zich in de tuin kan ophouden en dat het boek uitleg geeft over het nut en de onderlinge relatie. Ook het belang van afgestorven kruidachtige en houtige gewassen wordt benadrukt. 'Natuurlijk in de Tuin' is een boek vol ideeën en mogelijkheden om uw tuin een natuurlijker aanzien te geven.

Frank Moens

The mad and sacred olive tree

Its image in Greek poetry.

Andrietti Stathi-Schoorel et al.,
Athene, 1998.
ISBN 960-7597-08-7.

Verkrijgbaar bij: Het Griekse Eiland,
Westerstraat 96, 1015 MN
Amsterdam. Tel. 020-6268509, fax 020-6220319.

In dit fraaie Engels-Griekse boek wordt de olijfboom bezongen, zowel in beeld (foto, tekening) als tekst (gedicht). De schrijfster geeft een groot aantal voorbeelden van oude olijfbomen

in de omgeving Sparta-Mistra in Griekenland. (Een kaartje ontbreekt helaas.) De foto's en vooral tekeningen zijn bijzonder mooi en maken de dichterlijke inspiratie aannemelijk. De schrijfster heeft bij de beelden gedichten uitgezocht, vooral van Griekse schrijvers uit de 19e en begin 20e eeuw. Bijvoorbeeld: You are a tree / And thus you know that trees / do not travel; they only feel, / and remember (Baphopoulos). Ook van Hella Haasse en Andrietti Stathi zelf is een gedicht opgenomen. Mevrouw Stathi acht het waarschijnlijk dat de oude Grieken hun satyrs, demonen, centaurs en andere vreemde wezens aan het beeld van de olijfbomen ontleenden, en als je dit boek bekijkt ga je dat echt geloven. Aan het eind van de inleiding lezen we dat veel olijfboomgaarden bedreigd worden en hier is het verhaal dus niet zo anders als het onze. Oude olijfbomen zijn monumenten zoals het Parthenon en de Byzantijnse kerken, zo is het. Een aanbevolen boek!

Aart de Veer

bomennieuws

Bomennieuws
23e jaargang, nummer 3, najaar 1998
ISSN 0166-784 X
Een uitgave van de Bomenstichting te Utrecht

*Beschermvrouwe
Hare Majesteit de Koningin*

Verschijnt 4 X per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie:
Florentine van Eeghen,
Marjan van Elsland,
Aart de Veer (voorzitter),
Roelie de Weerd

Eindredactie en vormgeving:
Frank Moens

Productie:
Celeste Koen, Ed Kensdel

Aan dit nummer werkten mee:
Jef Bogers, Tertius Bolhuis,
Edwin Koot, Peter Oei, Bas Visser.

Redactieadres:
Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 234 07 78, fax (030) 231 03 31
e-mail: bomensti@pz.nl
Internet:
<http://www.pz.nl/bomen>

Kopij
De redactie staat open voor uw kopij. Wilt u een artikel insturen, vraag dan eerst de richtlijnen en naar de mogelijke omvang bij de eindredacteur. De redactie beslist over de plaatsing.

Advertentie-exploitatie:
Bomenstichting; t.a.v. Frank Moens

Druk:
Van den Berg's Drukkerij - Maarn

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

Bomennieuws is gedrukt op 100% kringlooppapier, volledig chloorvrij gebleekt.

Doelstelling Bomenstichting
Onder het motto 'Met bomen meer mens' werkt de Bomenstichting aan haar doel:
de zorg en respect voor bomen te bevorderen.

Zij doet dit door het geven van voorlichting en advies aan publiek en overheid en het uitgeven van voorlichtingsmateriaal. De Bomenstichting is actief betrokken bij het behoud van bomen en beheert het register van Monumentale bomen.

Bomennieuws is voor donateurs van de Bomenstichting gratis.

Donateur wordt u voor:
f40,- per jaar
65+ f 30,- per jaar

20 oktober

4e Dierckx-lezing

De Bomenstichting organiseert voor de vierde keer de Dierckx-lezing. Deze editie wordt verzorgd door Frans Vera. De titel van zijn betoog is: Bomen, grote grazers: vijanden of vrienden.

De lezing vindt plaats in de Gertruduskapel in het centrum van Utrecht, aanvang 20.00 uur. Toegang is gratis. Wel van tevoren kaarten reserveren bij de Bomenstichting, tel 030-2340778

t/m 1 november

Uit hout gesneden

In samenwerking met de Vereniging Houtrijk Nederland organiseert Kasteel Arcen een hout tentoonstelling. Elf houtkunstenaars nemen deel en er is een foto-expositie van Ellen Meijer.

Kasteel Arcen ligt aan de Lingsforterweg 26 te Arcen (ca. 10 km ten noorden van Venlo). Het kasteel en de tuinen zijn geopend van 11.00-17.00 uur

De toegang tot het park is tevens entreebewijs voor de tentoonstelling.

7 november

Donateursexcursie Bomenstichting

Bezoek aan het KEMA-terrein en landgoed Mariëndaal in Arnhem. Met medewerking van de KEMA en het Gelders Landschap.

Deelname kostf 35,- p.p. Het programma begint om 10.30 uur en eindigt om ca 16.00 uur
Inlichtingen: secretariaat Bomenstichting, tel.:030-2340778

De Bomenstichting zoekt een

redactiemedewerker (m/v)

De redactie van Bomennieuws stelt vier keer per jaar het tijdschrift samen en werkt incidenteel mee aan andere publicaties van de Bomenstichting.

De redactie wordt gevormd door medewerkers van de stichting en enkele vrijwilligers.

Door het vertrek van een van de vrijwillige medewerkers zijn we op zoek naar versterking van de redactie.

De taak bestaat uit het bijwonen van de redactievergaderingen (vier keer per jaar - reiskosten worden vergoed), waarin over vorm en inhoud van het kwartaalblad wordt beslist, en het schrijven en redigeren van artikelen.

Beschikt u over de nodige taalvaardigheid en enig schrijvers-talent, en zou u wel willen meewerken aan een tijdschrift van een non-profit organisatie? Neem dan contact op met Frank Moens, eindredacteur van Bomennieuws tel. 030-2340778.

In het volgende nummer

Heel oud zijn de hakhoutstoven in ons land. Misschien nog wel ouder dan de bomen. Er is echter weinig van zichtbaar want het oudste zit onder de grond.

De serie Bomen & ... beleeft zijn laatste editie. Nog één keer krijgt u een nieuwe folder als middenkatern. Na ruim 10 jaar en meer dan 30 titels beginnen we in 1999 aan een nieuwe opzet.

Bloemencorso slecht voor bomen

Het jaarlijkse bloemencorso in Leersum was dit jaar mooier en groter dan ooit. Sommige van de deelnemende praalwagens waren ook letterlijk groter dan ooit. Weliswaar had de gemeente een limiet van 4,50 m gesteld aan de hoogte van de wagens, maar enkele waren veel hoger, tot 6 meter. De deelnemende organisaties hebben daar niet altijd invloed op, omdat de grote wagens vaak worden overgenomen van andere bloemencorso's in het land. Dus stond de gemeente voor een dilemma: de wagens verbieden en daarmee de eigen promotie in de weg staan of een oogje dichtknippen en de bomen langs de route aanpassen. Natuurlijk werd het laatste gedaan, maar dat vroeg wel wat offers. De route gaat namelijk vanouds door het oudste, meest groene deel van Leersum met mooie oude bomen. Dus werden de bomen aan de kant van de weg waar nodig, zonder pardon, opgesnoeid. Zelfs takken met een diameter van meer dan 20 cm werden afgezaagd voor deze feestelijke gebeurtenis, die eenmaal per jaar tienduizenden mensen naar Leersum lokt.

Het was géén gezicht, die enorme snoeiwonden en die misvormde bomen met hun scheve kronen, maar niemand zag het, want iedereen keek naar het corso. Ik zag het wél en vroeg me af: had dit nou niet anders gekund?

Natuurlijk wel. De eerste prijs werd bijvoorbeeld gewonnen door een basisschool met het 'Circus de Bongerd': een rij zelfgemaakte (lage) wagens en wagentjes met een heleboel vrolijke, kleurige verklede kinderen.

Misschien moeten gemeentebesturen zich eens gaan afvragen of promotie-evenementen belangrijk genoeg zijn om er groen aan op te offeren (zie ook Standpunt, bladzijde 17).

Een kosten-batenanalyse, zowel materieel als immaterieel, moet toch minstens leiden tot het zoeken naar alternatieven. In Leersum wachten de bomen intussen gelaten op het volgende corso.

Uw reacties

Onder de kop 'lezers te braaf' vroeg ik de vorige keer, waarom u niet reageert op de inhoud van ons tijdschrift. En vervolgens gaf ik mijn ongezouten mening over hoveniers en tuin- en landschapsarchitecten. Het hielp: er kwamen minstens tien reacties, waaronder algemene én specifieke. De reacties op Rijp en Groen behandel ik hierna, weliswaar heel

kort, maar dat wil niet zeggen dat we er niet over doordenken. Leo Jonkergouw vond niet de lezers maar de Bomenstichting zélf te braaf: we laten nog veel te veel misstanden voortbestaan zonder daartegen letterlijk actie te voeren. Hij wil dat we meer op Greenpeace gaan lijken. Anderen, bijvoorbeeld Rob Wiewel en Douwe van der Hey, vinden het tegenovergestelde: ze stellen dat ik wel gelijk heb met mijn felle uitvallen, maar vragen zich af of het helpt. Vooral Van der Hey suggereert, dat een positieve benadering waarschijnlijk meer effect heeft. De familie Boterenbrood zal het daar wel mee eens zijn: zij hebben zeer goede ervaringen met hun vaste hovenier, die een beroepsboomverzorger inschakelt als er iets aan de bomen moet gebeuren. Ze vinden dan ook, dat ik bij mijn veroordeling van de hoveniers tenminste had moeten zeggen: 'de goeden niet te na gesproken': Tja, dat spreekt toch vanzelf. Bovendien had u, als ik dat erbij gezet had, misschien niet

RIJP &

GROEN

gereageerd en nu wel. Om iedereen tevreden te stellen, voor zover mogelijk, doe ik hierna verslag van mijn laatste privé-actie in mijn woonplaats: het was een echte actie, maar wel genuanceerd én positief. Overigens, reacties blijven zeer welkom, zeker naar aanleiding van de vraag wat u verwacht van uw Bomenstichting: actie of overleg, fel of positief, emotioneel of verstandig? WAT WILT U??

Dit kunt u ook

Al jaren strijden we tegen het logge instituut 'gemeente', met z'n communicatieproblemen, belangenafwegingen en bezuinigingen, die zo vaak ten koste van bomen gaan. Toch werken er binnen die gemeenten mensen, waar we het prima mee kunnen vinden en die net zoveel hart voor bomen hebben als wij. Hoe benut je de contacten met 'de goeden' om te redden wat er te redden valt binnen de beperkingen van de maatschappelijke omstandigheden? Een voorbeeld. Ten behoeve van mijn eigen

gemoedsrust, bemoei ik me nauwelijks met de bomen in mijn woonplaats Ede. Maar deze zomer ontkwam ik er niet aan, want het gebeurde vlak bij mijn huis en ik was zo kwaad, dat nietsdoen ongezond geweest zou zijn. Toen ik 's avonds thuiskwam, zag ik dat er gegraven was bij drie volwassen eiken waaronder één monumentale van ongeveer 200 jaar op gemeentegrond. Niet zo'n béétje gegraven: er was op enkele meters van de stammen een groot gat, waar aan alle kanten boomwortels uit de taluds staken. Buren hadden al bij de gravers geïnformeerd, waar dit goed voor was: het moest een overstortvijver worden om wateroverlast bij hevige regenval te voorkomen. Op zichzelf redelijk, maar waarom hier, waarom zo diep, waarom zonder enig overleg met de buurt?! Ik belde een kennis bij de gemeente, 's avonds, thuis, zo gaat dat. Hij wist van niks, maar zou er werk van maken. Hij belde inderdaad de volgende ochtend vroeg terug: het was natuurlijk al te

laat de schade ongedaan te maken, maar we konden nog wel wát doen. Hij zou een opzichter sturen. Die stond een uur later voor mijn deur en samen zijn we naar het werk gelopen, waar het graven weer in volle gang was. Resultaat: in overleg met de uitvoerder kon een dikke buis nog ergens anders ingegraven worden, ver genoeg van de bomen. De bomen zouden water krijgen, want de grootste bedreiging was op dat moment uitdroging als gevolg van wortelverlies en het openleggen van de

grond. Een boomverzorgingsbedrijf kreeg opdracht de bodem (arme, droge zandgrond) te verbeteren met organische meststoffen. Hoewel ik de eerste avond nog samen met een buurvrouw de grond heb staan nat-sproeien, gebeurde de rest van de 'EHBO' daarna snel en efficiënt. Uiteindelijk is het misschien een geluk bij een ongeluk, want onder normale omstandigheden zou de bodem niet verbeterd zijn, ook al moeten we natuurlijk afwachten hoe de bomen uiteindelijk zullen reageren. Bovendien is het gewoon prettig iets te doen, prettiger dan op een afstandje toekijken, mopperen en niets doen. Dat geldt voor iedereen: stap erop af, stel vragen, overleg met de verantwoordelijke ambtenaar, kortom DOE IETS.

Majou van Eerland